

PERSPEKTIVY

BŘEZEN

3

Nerozpolcená
věrnost
víře

S lavnostní řečníci nedávno vyzdvihovali u T. G. Masaryka celistvost jeho myšlení i života. Taková integrace je hodna chvály u každého člověka. Těžko by také někdo hájil rysy, které jsou s ním v jasném rozporu, jako je oportunismus nebo bázlivé ústupky vlastního lepšího přesvědčení „světu“.

Ale koncil varuje i před skrytějším nebezpečím: že křesťané – i při subjektivní dobré vůli – „rozlučují, co Bůh spojil“. To varování je třeba brát vážně. Jinak bychom i my mohli jevit „horlivost pro Boha, ale bez pravého poznání“ (Ř 10, 2). Ke škodě své i společnosti, v níž máme být kvasem.

Dovolím si navázat na letošní lednové Perspektivy (Dospělí katolíci laici ve světě): Boží lid putuje dějinami pracně a se zákrutky. Přitom článek 45 v GS obsahuje tři pro laiky klíčové podněty, jež klerici jaksi snadno přecházejí. Tedy po pořádku:

PRVNÍ LEKCE Z GS 45

Zvýrazňuji: „Rozštěpení“, které je u mnoha lidí mezi vírou, ke které se hlásí, a denním životem, je třeba počítat mezi **nejzávažnější omyly** naší doby. (...) Nestavme tedy nepřátelství proti sobě aktivně v zaměstnání a **ve společnosti** na jedné straně a náboženský život na straně druhé.“

Z kontextu je zřejmé, že koncil odsuzuje *omyl v teorii*, ne pouhou chybu v praxi. *Rozštěpení* mezi vírou a životem by bylo například proti sobě aktivně v zaměstnání a **ve společnosti** na jedné straně a náboženský život na straně druhé.“ *Altisté* mohou takové pojetí jen uvítat: jedné tady bez ohledu na víru, na Boha; církev ať se „nevmešuje“ do věcí veřejných (ani hlásáním Desatera). – V krásné shodě s tím *usoudí křesťané*, i ti horlivě přestupují si osobní zbožnost bez dopadu na ostatní dimenze našeho života – víra je přece soukromí věc. ... v církvi bez ohledu na svět, nevěřící získávajíme pro víru, jinak s nimi nemáme nic společného.

To je téměř program ghetta, sociální „neškodnosti“ víry, imunizace křesťanů vůči znamením času. Koncil chápe církev jako sílu sjednocující lidsvo (LG 1, 9, 13, 28), ale zde se trvá na separaci věřících i od ušlechtilých snah ve světě.

Pro spiritualitu laiků je zmíněný omyl přímo ničivý, protože světským činnostem – jejich hlavní doméně – upírá hodnotu z hlediska víry. A to je účinná cesta k tomu, aby se křesťanství také projevovalo jako pro život bezvýznamné. (V ČR prý tak smýšlí přes osmdesát procent dotázaných – evropský rekord.)

NEPŘEHlíŽEJME „ZBOŽNÉ“
PODHLUBÍ OMYLU

Náležitě jsme zlepal důsledky onoho mylného názoru. Ale copak jej někdo dnes a u nás zastává nebo propaguje?

Nebezpečí je většinou subtilnější, ale přesto (ne-li právě proto) stojí za naší kritickou pozorností.

Misionář a dominikánský kněz Bernard Kadlec¹ loni v obřadním anglickém dopise upozornil, jak *neiphon* odpověď dával katechismus řadě generací katolíků na otázku, proč jsme na světě: „abychom Boha poznávali, milovali jej a sloužili mu v tomto životě, a tak dosáhli věčné blaženosti v životě příštím“. B. Kadlec se ptá: veškerá *radost* až po smrti? A chválí, že koncil i nový Katechismus mluví též o projevech Boží lásky ve stvoření a o naší *Bohem chytěné* radosti z nich.

Věřící – formováni ne jednou formulkou, ale také praxí církve, Písmem aj. – hodnotu stvoření jistě vždy nějak vnímali. Ale ono zúžené pojetí v hloubce působilo a namože ještě působit. Treba počítat, že se smíme těšit z pozemských dober, *ačkoli* jsme křesťané. Různé asketické rady budily zdání, že je vždy zbožnější si Boží dary (i hřívný!) oddíci než je věčně využít. Dopad na manželství by byla kapitola sama pro sebe, ale mimo nás hlavní zájem nad článkem 45.

VOITĚCH HYNÁIS: ECCE HOMO, OLEI, 1897

Jenže kvazi-manichejský obraz o podstatě křesťanství (příteli těla a hlavně sexu) je stále „samozřejmostí“ pro mnoho nevěřících. Proto ještě u tohoto bodu zůstaneme.

TRINITÁRNÍ (TROJČNÁ)
SPIRITUALITA

Výtěžek pro spiritualitu laiků přímo z GS 45 je dost chudý (více napovídá např. AA 4, 7): ono *rozštěpení* se tu pádne odmlát, uvádějí se biblické doklady, že nesmíme oha půly oddělovat, ale neříká se, proč k sobě bytostně patří.

Rozštěpení však znamená oddělit první desku Desatera, víru a úctu k Bohu, od desky druhé, od povinností k rodině a k bližním vůbec. Co víc, znamená znevážit hodnotu daru stvoření vedle daru spásy – připomeňme si Gn 1,31 a poznámku B. Kadlece. Znamená radikálně zastínit Starý zákon Novým – a přece Pán Ježíš řekl, že nepřijel Zákon zrušit, nýbrž naplnit. Vlastně znamená popřít jednotu díla božského Trojice, jakoby oddělit Boha Stvořitele od Boha Vykupitele.

Znamená také příliš lacině vzdát harmonii knihy Přírody s knihou Zjevení. Unáhleně snížit hodnotu první z nich, též pro poznání Božího díla (případ Galilea). Pak bychom také stěží hájili naši víru proti výtkám ekologů.

Jaromír Malena v minulém čísle Perspektiv (*Laici v přední linii*) jistě právem zdůrazňuje ve spiritualitě laiků osobní vztah ke Kristu. Ale v Krédu přece vyznáváme *neoddělitelně* též Boha Otce. To má co říci věřícím rodičům: domysleme jen postřeh B. Kadlece. (Pro zúžený pohled nebyvala smrt *pokřtěného* robátka vlastně neštěstím...) Přímá zkušenost s divy růstu a vývoje dětí je působivým motivem k ochraně nenarozeného života, ale také k opravdu komplexní rodičovské odpovědnosti (GS 48–50).

Mandát péče o svět z Gn 1,26–28 věřícího motivuje širěji než jen soucinná láska k trpícím lidem, i když ta je vzácným Ježíšovým odkazem a často *výhradním přínosem křesťanů*. Ale od Pána Ježíše máme i podobnoství o hřívných. Náležitě je tedy také péče o rozvoj zdravých a zdatných (jak opět dobře chápou rodiče); „zbožné“ je i citlivé chování k zvířatům aj.

SMYSL OBNOVY: VÍCE SLUŠÍ POSLUCHAT
BOHA NEŽ LIDI – I DNES

Nedivil bych se rozpakům části čtenářů nad mým výkladem. Vždyť někdo irituji už omluvy Jana Pavla II. za *prohřešky* církve, i za ty „z horlivosti pro Boha, ale ne podle pravého poznání“. Omluvy jsou nebyvalé. Ale mají ryzí náboženský motiv: vyjadřují odpovědnost křesťanů před dobrým

Bohem, ne podbízení „světu“. (Církev se přece neomlouvá za důsledné hájení dobra, pro leckoho ve světě pořádně nelichotivé!)

Dosud vyložená lekce z GS 45 neřká nic zásadně nového vzhledem k tradiční katolické teologii – jen v současném kontextu připomíná, co k sobě ve víře patří odedávna. Vždyť např. nikdy neplatilo, že je Bohu lhostejné, jak se chováme k bližním. Právě první deska Desatera vždy dávala povinnou *evangelickou páteř* jednání lidí ve světě. Ale naše doba je složitější. Do vnímání křesťanů se vplížil individualismus. Rečeno s nadsázkou: *ano, okrade-li pan A pana B, je to zlo, hřích. Ale oloupí-li režim X miliony lidí, připraví-li je o život, to už je politika a tu se nás jako křesťanů neřká*. Když asketi starověku odcházeli na poušť, opouštěli svět víceméně *staticky* a *zbožně*. Kdyby dnes věřící vykládli všechna světská povolání, pomohli by ničemu a poctivě lidi by zbavili opory, kterou od křesťanů právem čekají. Přejí si snad všichni nadvládu zisku, trhu, dravosti, bezduché reklamy či volné pole korupci a organizovanému zločinu?

(Čtenář doufám nahlíží, že důraz na celistvost v polaritě vertikála – horizontála nesnižuje, naopak vyzdvihuje i Boží majestát; že závažnost úlohy křesťana v reálném světě nijak nebagatelizuje *uterness* víry či mystiku. A ještě něco: svým článkem nikomu v církvi nepodsunuji zlobu, sobectví atp., nýbrž hlavně nepochopení. Někdy bolí uhl hodné učitlivě.)

Naznačil jsem v únorových Perspektivách (*Radost a naděje v mému životě*), proč cítím povinnost o koncilu psát. Vůbec si však nemyslím, že mám i recept na všechny otázky, které se tím otevírají. Co bude dál, co vytěžíme z Plenárního sněmu, bude už věcí nás všech, našich modliteb, přemýšlení, porad, spolupráce.

Václav Frej

¹ Kromě P. Neunera (*Laici a Město*) i krátké souhrny závěrů koncilu: Y. Congar (1965), H. Küng (1967), český D. Morin, *Účast II. vatikánského koncilu* (1999). Světla výjimka (meditativní) R. L. Kinast, *Reflexe víry* (1999).

² Lat. *disidium* (od *disiungere* = roztrhnout, rozštěpnout), roztržka, rozvod (i rozpor). Němci překládají *Spaltung*.

³ Platí ovšem – proti zásadě *cuius regio, eius religio* –, že víra je soukromou věcí *non statu*. Ale ta je něco jiného!

⁴ Otec Bernard, nar. 21. 4. 1905, v mládí nadšený skaut a stále velký optimista, působí na ostrově Grenadě. V KT 2/00 vyšel jeho článek *Úvaha o pakonálovém katolismu*.

⁵ I článek 45 končí – netypicky! – kajícnou výzvou k obnově.

⁶ Zřetelně zazněl tento motiv v papežově omluvě 12. 5. 2000.

⁷ Vlastní novum a brizanci článku 45 ukáže až 2. a 5. lekce.

Připisují památku svého otce Václava Freje (+ 10. 3. 1985).

OBSAH:

STRANA 3 – JÁ JSEM BRADNA, KAPLAN Z PODŘIPSKA – S DĚKANEM ANTONÍNEM BRADNOU O KŘIMINÁLE, ODPOUŠTĚNÍ A NEUKRADENÉM PRASETI

STRANA 5 – ZATĚŽKÁVACÍ ZKOUŠKA NĚMECKÝCH KATOLÍKŮ – PROBLÉM TĚHOTENSKÉHO PORADENSTVÍ V NĚMECKU

STRANA 7 – JOHANKA S RUKAMA OD KRVE – RECENZE NOVÉHO BESSONOVA FILMU JANA Z ARKU

STRANA 8 – NAD APOŠTOLSKÝM LISTEM ECCLESIA DEI

Masaryk! Masaryk?

Uplýnulo 150. let od narození T. G. Masaryka, jedné z nejvýraznějších osobností novodobých českých dějin. Masaryk se zapsal do obecního povědomí především jako spoluvůdce samostatného Československa a jeho pozdější prezident, který stál v čele státu sedmáct let. Kolem jeho osoby se již za jeho života vytvořil mýtus národní modly. Jiní ho pokládali za neschopného idealistu, jehož dílo pak stejně ztroskotalo.

Tato legendistická aura na jedné straně a nekritické odmítání na straně druhé brání vidět Masarykovu osobnost z jiných úhlů. Po letech tabuizování se jím nyní kdekdo ohání a kdekdo jím zaštiťuje, často bez hlubší znalosti. Těm mladším se prolo Masaryk stává vyprázdněnou představou, jaká se do „postmoderní“ doby už nehodí. Domnívám se však, že jeho odkaz může inspirovat i naši současnost.

A není to jen jeho smysl pro demokracii, který byl u kolébky československé státnosti a přetrval v povědomí mnohých i v dobách nacistické a komunistické totality, aby na něj částečně navázala i polistopadová česká politika. Masaryk je především moderním českým intelektuálem, který překonával domácí omezenost a zácpnictví. Dostal se i do sporu s většinou české veřejnosti, která ho v době, kdy začal bořit zažité národní mýty (např. v boji o Rukopisy) označila za odpadlíka a zrůdce (aby ho později prohlásila Prezidentem-Osvoboditelem). Podobně si počínal za hilsneriády, kdy se postavil na obranu humanitní proti zakoreněným předsudkům a antisemitismu běsnění. Nedoceněná zůstává jeho filozofie i sociologie. Masaryk se snažil rovněž prolomit žité stereotypy i v národnostní sféře. Jako hlava státu se pokoušel zmírnit vyhrčené česko-německé napětí. Právě on podnikl první kroky k navázání politického dialogu mezi oběma etniky, na což často zapomínáme.

Zvláštní kapitolou je Masarykův vztah ke katolické církvi, vůči níž si udržoval značný odstup, přestože (nebo právě proto?) jeho raná zkušenost byla formována tradičním moravským katolicismem. Jeho sympatie patřily husitství a české reformaci, jímž přisuzoval značnou svobodomyslnost. Jeho protikatolictví mu ale nebránilo, když pak v pozdějším věku pomáhal překonávat bariéry vzájemné nedůvěry mezi státem a katolickou církví, protože si uvědomoval důležitost mravních principů (bez ohledu na konfesijní příslušnost) pro demokracii. To se projevilo zejména v roce 1929 při oslavách svatovlavského milénia. Na tento jeho postoj upozorňoval i Josef Zvěřina. Stálo by za to sledovat jeho vnitřní proměny i v duchovním životě a hledat i zde odpovědi na problémy vztahu katolictví a současné české společnosti.

Jaroslav Šebek

Teologické texty

Stane se sjednocená Evropa „Eurolandem“, kde o všem budou rozhodovat peníze a který budou ovládat miliardáři podle svých zájmů? Bude se opěvňovat proti slabším částem lidstva, jež by mohly ohrozit její výsadní postavení? Bude se dále sekularizovat podle hesla „Člověk, to zní hrdě!“ a pokoušet se o humanismus bez Boha, odmítající Masaryka? Nebo se podaří silou kristovské dvojí lásky srušit evropské státy a státcečky do vzájemně přejícného společenství? Stane se tak náš malý kontinent předvojem a modelem pro nezbytnou globalizaci celé naší planety? Nebo naopak v této zkoušce totálně propadne?

Tyto otázky miří do svědomí nejen státníků, ekonomů a generálů. Zcela vážně si je musejí klást stamiliony evropských křesťanů, protože jejich víra je odpovědná za

„duši Evropy“ v dějinách a za její zachování do budoucna. Proto se v září 1999 sešlo v Praze na Vyšehradě při pracovním kolokviu deset českých křesťanů vybavených různou odborností (M. Vlč. Fr. Halas, K. Skalický, P. Pithart, C. Svoboda, J. Trojan, L. Kropáček, K. Kraus, P. Ambros, J. Sokol), aby pojednali z několika aspektů téma **EVROPA A KŘESŤANSTVÍ**. Jejich referáty přináší *páté číslo Teologických textů 1999*. Svým způsobem doplnili téma P. Hünermann a J. M. Lochman.

Mimořádnou aktualitou se stal historický krok směrem k bratrskému soužití křesťanských církví: oficiální podpis luteránsko-katolické dohody o sporné otázce víry v Augsburgu 31. října 1999, na den Reformace. Její význam je zde vyložen teologicky na pozadí dějinného vývoje.

Do 11. ročníku (2000) vstupují Texty prvním číslem, věnovaným současnému napětí v církvi, stále diskutovanější polarizaci.

Spor o fakultu

Dramatická situace na pražské teologické fakultě není osobní spor „dvou vlků“, jak to ironizují západní média. Ve skutečnosti se zde promítá polarizovaná situace katolické teologie i církve vůbec po II. vatikánském koncilu. Po jeho zakončení v roce 1965 se vzedmula v celém euroamerickém prostoru protestní vlna mladé generace vysokoškolské. Převážně levičácké „protuměšťácké“ hnutí bouřilo na ulicích proti konkrétním jednolitivostem masivními protesty s násilnými prvky. Komunistická propaganda přidala do výbušné směsi iluzi o novém dokonalém světě, který se však neustaví jinak než revolučně.

Pokoncilní otevření světu se realizovala pod vládou vedením Pavla VI. řadou významných kroků a v tomto směru pokračuje jeho dnešní nástupce. Konzervativně ladění stoupenci pevného obrazu víry se však vzbouřili proti koncilu „zkaženému“ církvi a izolovali se od ní schizmatem. Mají mnoho příznivců i u těch, kteří tento krok neucítili. Opačné radikální křídlo reprezentuje spolu s dalšími teology Hans Küng s pokusem vyvrátit dogma o neomylnosti papeže a s rozhodným důrazem na prioritě vědecké teologie napojené na myšlenku dnešního světa.

Je zřejmé, že obě strany zastávají hodnoty důležité pro život a působení církve, ale pravá a levá jednoduše jim brání vidět celou pravdu, takže svorně útočí na jednotu přikázanou Kristem samým. Není tajemstvím, že názorové dělení probíhá nejen v teologii a v Božím lidu, ale i v hierarchii včetně papežské kurie. Je to pohoršení? Nikoliv, je to přirozené, a uklidnit nás může zalistování v evangelii, apoštolských listech, dějinách církve. Víra je obrovský Boží dar, o nějž je třeba stát a prosit i zápasit. Zakopat se v jedné či druhé pozici – ať v bunkru věroučných formulací, nebo v bezbřehé důvěře právě dnešnímu světu – je vlastně herezi, svěvolným výběrem. Obě se totiž vymykají ze zdravého prostoru společné víry, jejíž cestu dějinami střeží nejen magisterium (jen zcela výjimečně neomylné, přesto však sloužící jako nezbytná obrana proti termitům dílu radikálních skupin zleva i proti umrtvujícím tendencím zprava), ale i Duch Boží. Díky jemu přežila církev mariánskou a obrazoboreckou horečku a další krize. Různé zápsy o životnou pravdu evangelia zanechaly po sobě něco kladného: dozrávání vědomí správnosti byla teologie nucena metodicky důkladně prodiskutovat a pomocí magisteria lépe vyjádřit trvalou nosnost dané výpovědi i její agjornamento.

Zažil jsem, že Řím v roce 1951 probudil katolickou teologii na fakultách k odborné aktivitě místo pouhé výuky kandidátů kněžství: k získání univerzitních stupňů začalo být nezbytné pracovat vědeckou metodou a vykazat výsledky schopné konkurence (*Deus scientiam Dominus*, 1951). Další a velký krok učinil poslední koncil. „Teolo-

gické obory ať se přednášejí ve světle víry a pod vedením církevního učitelského úřadu“ (OT 16), ale „také je třeba věnovat pozornost vědeckému pokroku“ (15), a to metodicky na výši doby (17). Kněží „se musí neustálým studiem připravovat, aby se mohli účastnit dialogu se světem a s lidmi nejrůznějších názorů“ (GS 43). Papežský dokument *Septuaginta christiana* o církevních univerzitách a fakultách (1979) to konkretizuje požadavky: „spojení s pracovníky jiných vědních oborů“, „rozvoj pedagogických a didaktických metod“, „vědeckým bádáním pěstovat a rozvíjet vlastní disciplíny“, „ať je uznávána spravedlivá svoboda v bádání i vyučování, aby mohlo být dosaženo opravdového pokroku v poznávání a chápání božské pravdy“, souběžně však se připomíná, že „opravdová svoboda ve vyučování se nezbytně nachází uvnitř hranic vymezených Božím slovem, jak je neustále vyučuje živý učitelský úřad církve“. Připojená ustanovení specifikují úlohu Velkého kancléře a děkana, oba mají povinnost „rozvíjet vědeckou činnost“.

Velký kancléř po marných pokusech vymánil pražskou fakultu ze svěvolných a ostudných omezení minulých let musel zasáhnout proti pokračování pod děkanem, který – připomeňme si to – hned v počátku svobody vyloučil našeho nejkvalifikovanějšího a tvořivého teologa Josefa Zvěřinu z možnosti jakkoli přednášet svou originální „teologii Agapě“ budoucím kněžím (směl pouze organizovat dálkové studium). Bratr Josef to pokorně přijal, ale z morálního hlediska neměl Tehdejší selhání bdelosti kardinála Tomáška našetřiti nyní neopakuje jeho nástupce.

Oto Mádr

GLOS Y

Nedávno proběhly tiskem dvě zprávy. Každá skýtala odlišný pohled. První se týkala **sporu kolem středověkého židovského hřbitova** v místě vybraném jako stavební lokalita. Jedná se o jeden z nejvýznamnějších dokladů židovské kultury v Praze, proto je zvláštní, že bylo stavební povolení vůbec vydáno. Vznikla situace se měla řešit jednáním mezi Židovskou obcí a zainteresovanými institucemi, které by směřovalo k smírné variantě. Do sporu ale razantně vstoupily zahraniční ortodoxní židovské organizace. Reakcí byla i nevhodně volená slova ministra kultury o „celosvětové židovské obci“. Podobné formulace připomínají účelové konstrukce o „světovém židovském spiknutí“. Toho se chopili sládkovci, z čehož ministr svoji radost nemá. Kauza potvrzuje, že fundamentalismus není vhodným vkladem do řešení problému. – O to potěšitelnější je druhá informace: **zasazení desek do obrábě Karlova mostu** s vysvětlením osudu hebrejského nápisu (viz *Perspektivy* 10/1999). Podle předního amerického rabína, účastníka akce, se nyní tento kříž stal symbolem smíření. Takový krok je i ve shodě s nejnovějšími papežovými snahami pojmenovat provinění křesťanů a katolíků a zároveň požádat o jejich odpuštění.

Spotěšením jsme si mohli přečíst **košmentář biskupa Malého** v *Magazínu* AD 3/2000. Je to jedno z mála vyjádření církevních představitelů k aktuálním sociálním otázkám. V poslední době u nás stále častěji dochází k tomu, co jsme dosud slyšeli o zemích mnohem východnějších (krachující podniky, nevyplácené mzdy, strmé stoupající nezaměstnanost). – Církev nemůže při řešení těchto problémů suplovat úlohu vlády, profesních nebo odborových organizací. Může ale nabídnout duchovní pomoc, která je někdy důležitější než ta materiální. V tísni, která vzniká ztrátou zaměstnání, se ocitá mnoho rodin. Právě zde mohou kněží i laici podat pomocnou ruku, poradit, psychicky podpořit, vyjádřit prostou solidaritu. Odborníci z církevních kruhů mohou nabídnout semináře o aplikaci sociálního učení církve

v podmínkách tržní ekonomiky. Podobnými aktivitami by církev možná vzbudila více sympatií než čímkoli jiným. **Šeb**

Dívka solva dospělá a neprovdaná dneškaně otěhotní a neřekne nikomu, kdo je otcem jejího dítěte. Nepromluví ani se svým snoubencem. Rychle se vydá na namáhavou cestu za svou příbuznou. Ta už je postarší a kupodivu také těhotná. v šestém měsíci. Čeká první dítě ve věku, kdy by už plodná být neměla. Z hlediska našeho pragmatického, „rozumného“ a utilitární uvažujícího světa jde o dvě modelové situace, které jsou uznávány jako indikace k umělému potratu: neprovdaná mladistvá matka a nejistý otec, stará prvoroďka s větším rizikem vrozené vady plodu a těžšího porodu. Jenže **moudrost tohoto světa je přecasto pošetilostí v očích Božích** – a naopak. Čtenáři možná svidlo, že takto přišli na svět Jan Křitel a – náš Spasitel.

V těchto dnech slavíme tajemství vtělení věčného Slova. Je to příležitost, abychom projevíli věčnost jak Boží lásky, tak té, která byla natolik statečná a plná důvěry, že dokázala říci bez výmluv své „ano“.

Prosmě, abychom i my dokázali říci jednou provždy a pak pokaždé znovu – bez klikování a výhrad – své „ano“, když po nás Bůh něco chce. Prosmě v tyto dny za ochotu a odvahu pro ty, kteří jsou vyzváni, aby jako rodiče přijali neplánované dítě, a pomáhejme jim, jak nejlépe umíme. **dp**

V jedné soukromé ostravské nemocnici se **rozhodli, že nebudou provádět potraty**. Média to zaznamenala zatím bez komentáře, pouze sexuolog Radim Uzel v tom vidí „součást velkého mezinárodního spiknutí, v jehož pozadí stojí církev“. – Lékař má dnes u nás sice právo chovat se i „ve službě“ podle svého svědomí a odmítnout provedení zákroku, který se tomu přiči. Riskuje však ztrátu části klientely a nevolí kolegů (pokud pracuje v týmu, což se týká hlavně gynekologů). Ve srovnání s minulým režimem je tedy i nadále pod tlakem, ten však má jinou povahu i dopad (dětí takového lékaře dnes už asi nebudou ve škole diskriminováni). – Iniciativa ostravské soukromé nemocnice je nekonformním činem; nejde však o spiknutí, ale o riskantní experiment, neboť současná česká společnost je vůči morálnímu rozměru umělého potratu obrněna mimořádně tlustou hroší kůží. **ř**

Teologický sborník 1/2000

Nové číslo **TEOLOGICKÉHO SBORNÍKU** (čtvrtletník pro ekumenickou teologii) přináší texty o I. vatikánském koncilu (1869–1870), který lze považovat za první skutečně celosvětový sním katolické církve, na druhé straně pak za příčinu mnoha kontroverzí a ekumenických obtíží. Jádrem čísla tyto tyto státi: Klaus Schatz – *Primát a kolegialita (klánek a rozhovor o koncilu)*; Victor Conzemius – *První vatikánský koncil v zrcetí papežské autority*; Angela Berlis – *Úřad a autorita v doznívajícím 20. století*.

Z domácích autorů dostali prostor: Lenka Karfíková se svou habilitační erigenovskou přednáškou, Jaroslav Šjora s biblickou studií, Jaroslav Vokoun se zamyslením nad ekumenickým rozměrem biskupské služby a Jiří Hamš s připomínkou babického případu. Z příkladových článků zasluží pozornost německý systematik Wolhart Pannikahy, který uvažuje o době, „kdy je vše dovoleno“.

V rubrice Dokumenty se čtenáři setkají s Prohlášením Ramseyova kolokvia o židovsko-křesťanském chápání lidských práv. Sborník tímto článkem chce otevřít diskusi nad jejich pojetím a nad jejich univerzalitou vzhledem k mezináboženskému dialogu.

Objednávky na adresu: CDK, Mendlovo náměstí 1a, 603 00 Brno, tel. 05/45213160, e-mail:cdk@iol.cz

Já jsem Bradna, kaplan z Podřipska

S DĚKANEM ANTONÍNEM BRADNOU
O KRIMINÁLE, ODPOUSTĚNÍ
A NEUKRADENÉM PRASETI

ANTONÍN BRADNA

Jak to bylo s vaším povoláním ke kněžství? Kdy jste si ho poprvé uvědomil?

Už odmala jsem chodil ministrant, smysl kněžského poslání jsem však vůbec nechápal. Až když jsem studoval na jezuitském gymnáziu, začal jsem si říkat: Měl bych, neměl bych? Ale v oklávě to přišlo, věděl jsem, že se chci stát knězem. To už ale začala okupace a nacisti nás chtěli v rámci tzv. totálního nasazení poslat do Říše na práci. Zachránil mě kapucín Eliáš Svatek. Na pracovním úřadě měl známého a ten byl ochoten za pět kilo cukru odstranit moji kartu. Tak jsem mohl hned po maturitě nastoupit do semináře. Kněžské svěcení jsem přijal 20. června 1948.

Krátko po únorovém převratu... Kdy vás poprvé napadlo, co slovo komunismus znamená?

Už někdy mezi léty 1946 až 1947. V lednu 1948 se potom náš ročník před kněžským svěcením vypravil na pouť do Říma. Tam nám naši známí radili: „Hoši, zůstaňte tady. U vás už brzy spadne klec!“ Nikdo tomu nechtěl věřit a všichni jsme se domů vrátili. Sice něco už tehdy vědělo ve vzduchu, netušili jsme však, že to bude tak drsné a kruté.

Napadlo vás někdy, že by vás mohli i uvěznit?

Ano, říkal jsem si: mám-li být důsledným a upřímným knězem, tak jim budu soli v očích. Na nic polovičatého jsem nechtěl přistoupit.

Kde vás poprvé zatýkali?

V ledecké škole, tři páni v kožených a přikně žhurta. Snažili se mně dokázat, že jsem na veřejnosti pochyboval o tom, že Jan Masaryk spáchal sebevraždu. Dostal jsem půldruhou hodinu a hned jsem se odvolal, překvapivě mě pustili. Pak jsem se dostal k sestřičkám do Nového Jičína a tehdy si mě našli po druhé. Udajně jsem měl pomáhat s útekem za hranice několika mládežníkům – nastražili na mě lečku.

A to druhé zatčení se odehrálo kde?

Jel jsem ve vlaku. Prohlíželi tam lidem legitimace a když přišli ke mně, tak říkají: „Dejte ruce vzhůru a kde máte zbraň?“ Odpověděl jsem: „V pravé kapse.“ Sáhli tam a vytáhli ruženec. „Z nás si srandičku dělat nebudete,“ řvali. Odvezli mě do Brna a potom do Ostravy, kde jsem zůstal rok a tam mě také odsoudili ve skupině, kde byl i pater Pilík, kanovník Kolář, sestry boromejky, nějací studenti a další.

Jak probíhalo vyšetřování?

Předvedli mě asi třikrát k výslechu, kde si nadiktovali, co oni chtěli. Nic jsem nepodepsal a pak si mě deset měsíců nikdo ani nevšímal. Celou dobu až do procesu jsem pobýval na samotce. Dvakrát nebo třikrát nás odvedli k vyšetřujícímu soudci a prokurátorovi. Odsoudili mě na pět let.

Rikáte, že deset měsíců jste strávil na samotce... Kdysi mně opat Tajovský vyprávěl, že samotka byla přetěžká zkouška. V temné betonové díře se zapomínalo mluvit, ztrácel se pojem o čase, hroutil se lidská integrita...

Naštěstí jsem o tom něco věděl z knížek, jejichž autoři popisovali věznění křesťanů v Mexiku či Španělsku. Bylo mně jasné, že si tam musím zachovat svěžest mysli i těla. Každý den jsem měl přesně rozdělený. Střídal jsem modlitbu, tělocvik, sám pro sebe jsem si dělal „přednášky“. Kupříkladu že letím v letadle jako turistický průvodce a ostatním vykládám o různých místech dole pod námi. Rekapituloval jsem si české dějiny a opakoval teologii. Tak jsem si vyplnil celý den.

Podle některých pamětníků se v Leopoldově, kam vás pak zavřeli, sešel skutečný „výkvět národa“. Koho jste tam potkal?

Šlo se tam deset biskupů, osmdesát kněží, ministrů, generálů, poslanců, profesorů, básníků, spisovatelů i sedláků. Pro ilustraci: dralo se peří a bachař z nás vybral deset lidí – mě nejspíš proto, že jsem tam byl nejvyšší. Oznámil mně: „Vy budete majstrom.“ ~ „Dobře, ale co budeme dělat?“ ~ „Murári.“ odpověděl. Tak jsme šli na vězeňský dvůr pokládat cihly. Před námi už pracovala skupina kopáčů, když jsme se k nim přiblížili, všiml jsem si, že je má na pozve takový malý človíček. Napadlo mě, že bych se mu měl přestavit. „Já jsem Bradna, kaplan z Podřipska,“ říkám mu. „Těší mě, já jsem Karel Janoušek, maršál britského letectva,“ on na to.

Také jsem se tam stýkal s generálem Karlem Kutvaštem

Vždy ve výroční den bitvy u Zborova mně říkával: „Bratře armádní kaplane, dnes je třeba slavit panychidu za naše padlé legionáře.“ Tak jsme slavili tajnou mši svatou, jak to bylo v kriminále běžné – kousek pečiva a několik kapek vína vymačkaného z hroznů.

Rád bych se vás zeptal na vaše vzpomínky na básníky Kostohryze, Renče a Zahradníčka...

S Kostohryzem jsem se spřátelil jednou o Vánocích ve vězeňské nemocnici. Byl zrovna svátek svatého Štěpána, koledy odpívané, mše svala odsouzená a chtělo to nějakou legraci. A tak jsme si začali Kostohryze dobírat, že kdyby u nás náhodou došlo k restauraci, že by mohl být třeba i českým králem. Všichni se toho hned chytli, jeden mu dal do ruky jablko, jiný pohrabáč jako žezlo, a nakonec někdo prohlásil: „Tož tě teď slavnostně korunujeme na krále českého Josefa Kostohryze!“

Václav Renč mě v Leopoldově požádal, abych jeho básně nosil teologům, kteří měli za úkol přehlédnout jeho verše po stránce teologické. Tak jsem přenášel celou Popelku Nazaretskou a Loretánské litanie.

Zahradníček byl trochu jiný typ než Kostohryz nebo Renč, takový trvale usebraný. Někdy jsme se stýkali při práci venku, na železniční vlečce. Vždy, když se ke mně nenápadně přiblížil, řekl: „Dejte mi, prosím, počechnání.“

Jak jste se v komunistickém kriminále vzdělávali?

Přednášky se konaly u stolu, kde se pracovalo, a byly různé. Samozřejmě hlavně teologické, ale také filosofie, historie a církevní právo. Když tam s námi byli vojáci, přednášelo se o vojenství, legiích, probíraly se některé bitvy atd. Vysokoškolská profesora přednášeli o svých oborech, lékaři o medicíně, skutečně tam nebyl obor, který by se neprobral.

Jedinečnými osobnostmi byli jezuita Adolf Kajpr nebo dominikán Silvestr Brait. Ten sršel jedním vtípem za druhým. Byl jsem s ním půl roku na cele a on vyprávěl od rána do večera. Už jsem mu jenom říkal: „Otče, já každý váš vtíp očíslovu a nemusíte je vůbec vyprávět. Jen řeknete vtíp sto tři a já se budu smát.“ Ani Kajpr se nenechal nudit a vyprávěl a přednášel, a tak také umřel. Jednou se dostal do nemocnice a když se pak začal uzdravovat, spolupvězenci se neustále dožadovali, aby něco vyprávěl. Byl zrovna svátek Františka z Assisi, tak jim vykládal o něm. Najednou ale řekl: „Ale já si už musím odpočinout, jsem hrozně unavený.“ Natáhl se na kavelec a v tu ránu umřel. Takže skončil s takovým františkánským vyznáním.

Zatím jste hovořil o letech věznění spíš v odlehčené, humorné rovině. Ale určitě jste tam zazíval i události dramatické a tragické...

Ano, na jednu takovou příhodu si vzpomínám. Seděl tam s námi stařík kněz z východního Slovenska, avšak rodem z Moravy, Dominik Trčka. Byl šedý večer a nám byl zakázán jakýkoliv náboženský projev. Dominik Trčka seděl v rohu, hlava mu stářím klesala a jen si tak pro sebe pobrukoval. Narodil se Kristus Pán. V tu chvíli vtrhl na světnici mladý bachař a zařval: „Trčka, co jste to tady zpíval?“ A on mu bezelstně odpověděl: „Koledy.“ Bachař ho sebral a uvěznil do temnice, kde ten dobrý člověk nachladl, dostal zápal plic a do tří dnů zemřel. Za koledu.

Dokázal jste po propuštění z kriminálu odpuštění těm, kteří vás bezdůvodně věznili, týrali a kteří některé z vás i zabíjeli?

Asi to bude znít divně, ale já na ně vůbec nemyslel. Pustili mě 14. února 1964. To bylo zvláštní, protože několik let předtím se mně zdálo, že půjdu domů čtrnáctého února. Jenže jsem nevěděl, kterého roku. Pracoval jsem pak na dráze a v elektromontážních závodech ve skladu. Ocenili mě tam jako nejlepšího pracovníka – já jsem totiž nekradl.

A jak se na ta muklovská léta díváte s odstupem času dnes?

Nepovažuji tu dobu za ztracený čas – naopak. Především jsem získal mnoho nových a hlubokých přátelství, která dodnes trvají. A potom kriminál rozšířil i mé obzory a zejména zkvalitnil mou víru v Boha, předním dost formální. Kladl jsem nejprve dosti silný důraz na vnějšek a najednou jsem zjistil, že podstata je v něčem úplně jiném. Například v liturgice nás učili různé ty rubny a najednou nám musela stačit lžička, miska od kompotu s kapkou hroznové šťávy. Nemáte tam žádné ornáty, kadidla, krajky, kostelníka ani ministranty, jen vy sám a Bůh. To je velká věc a za to děkuji.

Prožíval jste šedesátá léta jako určitou šanci pro společnost a pro církev?

Stýkali jsme se tehdy v úzkém kroužku přátel, chodil tam Medek, Mandl, Bouše, Zvěřina. Sdělovali jsme si poznatky a navzájem se povzbuzovali, a to bylo důležité. Když sundávali Novotného, ležel jsem v petřínské nemocnici po operaci žlučníku. Večer mě navštívil Zvěřina, ještě jsem byl napůl v mdlobách, a on říká: „Musíme něco dělat!“ Týden po operaci za mnou přijel pan biskup Tomášek a nabídl mně, jestli bych u něj nechtěl dělat pastoračního referenta. Tak jsem to vzal. Byla to nová funkce a já musel teprve vytvářet „styl“ práce. Mimo toho jsem vedl předmanželskou poradnu, pořádal kněžské kurzy, jezdil po diecézi atd. Jenže soudruzi po mně šli a nakonec důrazně řekli, že musím z Prahy odejít. Tak jsem počítal na knoflíkách a vyšla mně Budyně. Odešel jsem zpátky do kraje, kde jsem začínal.

Připomněl jste jméno Antonína Mandla, nedoceněnou a pozoruhodnou osobnost poválečných dějin české církve...

A taky jednoho z nejvdělanějších kněží, jakého jsem kdy poznal. Když si otevřel třeba ruské Izvěstije, za hodinu je uměl celé zpaměti. Fenomenální paměť! Ohromně mu to myslelo. Měl úžasný rozhled: světová politika, římská kurie, teologie, filozofie, východní církev, místní církev, umění, diplomacie, jazyky. A ta jeho dobrota! Kriticky pohlídl na řadu otázek v církvi a v tom jsme se shodli. Dokonale ho vystihuje, když do svého posledního pořízení vložil přání, aby ho pochovali v texasčích a žlutém sáku. Nad rakví se měli lidé jen modlit, nechtěl žádné řeči. Ať byl originál a velmi svobodný člověk.

Kde vás zastihla srpnová invaze „spojeneckých“ vojsk?

Den předtím začal velký pastorační kurz v paláci Chantlas na Karlově náměstí v Praze. Měl trvat čtyři dny a shromáždily se tam asi dvě stovky kněží. Chtěli jsme se samozřejmě, tak jsme koupili prasátko a požádali kuchyň, aby ho upravily. Najednou tam v noci vtrhli ruští vojáci a všechno obsadili. Kupodivu když druhý den odešli, nic, kromě jedné kávové lžičky, se neztratilo. To prase tam celé zůstalo a rozprodal ho Karel Samec kolemjdoucím na Karláku.

A co léta normalizace? Byla více destruktivní než léta padesátá?

Myslím, že nikoliv. I když jsem si musel dávat velký pozor, leccos šlo dělat. Trebas jsem tady opravil deset kostelů. Měl jsem i dost potíží s církevními tajemníky, ale vždycky jsem našel východisko, aniž bych musel kolaborovat s husákovským režimem. Jednou si mě zavolala StB do Bartolomějské a hned na mě šli dost zhurta a vzali mně fidičák. Tak jsem jim pověděl: „Ale pánové, co vy mně můžete udělat. Odseděl jsem si dvanáct let v kriminále. Můžete mě odstřílet nebo pověsit, ale na víc už nemáte.“ Po tomto výstupu mě vyhodili a už mně dali pokoj.

POKRAČOVÁNÍ NA STRANĚ 4

PRI OSLAVÁCH 50. NAROZENIN A. MANDLA - MANDL S DOUTNÍKEM, BRADNA V ROZJALENCE

SNÍMKY ARCHIV ANTONINA BRADNY

Já jsem Bradna...

DOKONČENÍ ZE STRANY 3

Nakonec bych se vás rád zeptal, jaké poslání by měl mít kněz v postkomunistické společnosti? Co by měl přinášet lidem kolem sebe?

Předně by je měl důvěrně znát. Ono se vyplácí věnovat dost času lidem. Stát se takovým obyčejným otcem, přičemž by to z něj nemělo příliš trčet, měl by umět žít s lidmi jejich všední, každodenní život. Nemusí dělat něco mimořádného, hlavně musí mít pro druhé pochopení. Já mezi lidi chodím a naslouchám jim.

Myslíte si, že ke křesťanství patří vtip, humor a osvobodivá nadsázka?

Jistěže! Toho já jsem přímo vynovačem. Člověk se nemusí chechtat od rána do večera, ale život by si měl humorem odlehčovat. Povím vám jednu historku. - Měl jsem už soud za sebou a začínal jsem výkon trestu v leopoldovské věznici. Zavolali nás, abychom vynášeli kýble s pomějkami: pan ministerský předseda, monsignore, moje maličkost, dělník od lopaty - v tu chvíli jsme si byli všichni rovni. Co podivuhodnějšího vás může v životě potkat? (Smích.)

Rozhovor připravil Miloš Doležal

Katolický kněz ANTONÍN BRADNA (nar. 1922) vyrůstal v Praze-Čukovicích. Vystudoval jezuitské gymnázium v Praze-Bubenci a teologickou fakultu v Praze (vysvěcen v roce 1948). Působil ve farnostech Černouček, Dolní Žandov, Velvary. Dvakrát byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen. Na konci šedesátých let úzce spolupracoval s pražským administrátorem mons. Tomáškem. Od roku 1971 spravuje farnost Budyně nad Ohří. Připravuje se knižní vydání jeho memoárů.

O povolání duchovním a manželském

V článku „Porušil jsem celibát a odešel ke starokatolíkům“ v příloze Lidových novin (Orientace, 12. 2. 2000) autor tvrdí: „Cítil jsem však i nadále povolání ke kněžství a zároveň i k manželství... a hledal jsem církev, kde bych mohl uzavřít jako kněz svátostný sňatek a zároveň vykonávat kněžskou službu.“ - K tomu jen několik slov.

Trzení nepřímo vyjadřuje dvě věci, které nejsou totožné a jejichž směřování je přičinou nesprávného chápání „porušování celibátu“, aspoň v očích lidí „mimo“ (a to jsou i řádní katoličtí laici), totiž:

1. že povolání k manželství a povolání ke kněžství jsou vzájemně neslučitelná s tím, že přijetí kněžství vyžaduje (v západní církvi) potlačení či anulaci (nebo jak to nazve-me) povolání k manželství, a

2. že povolání (jak k manželství, tak ke kněžství) se ztotožňuje s potřebou je realizovat.

To by totiž znamenalo, že ke kněžství (i k řeholnímu životu) jsou určeni jen ti „k manželství neschopní“ (Mt 19,12). Jenže: jak by pak takoví mohli rozumět lidem „povoláním k manželství“, s nimiž se v kněžské službě setkávají?

Odpověď dává sám Ježíš v další části citovaného výroku, když mluví o těch, „kteří se manželství sami zřekli pro nebeské království“. Rozumějme dobře: zřekli se realizace (uskutečnění) manželství, nikoli povolání. To v nich zůstává a představuje určité napětí (i riziko selhání), avšak při správném užívání duchovních prostředků je naopak stimulem k povolání duchovnímu, které pak není pouhou rezignací (typu „mně stejně nic jiného nezbývá“, ale duchovní plodností).

Nevyslovuji žádnou teorii od zeleného stolu, ale něco, co jsem sám prožil a prožívám (a se mnou tisíce jiných). To řekne možná víc než akademická úvaha. Orl nějakých šesti, sedmi let jsem cítil povolání k manželství jako k nejvyššímu životnímu ideálu (chápanému lehdy romanticky). Nepocházím z „tradiční“ katolické rodiny, do kostela jsem chodil jen díky dobrým katechetům a kněžím. Kněžství mě neoslovovalo mimo jiné právě pro celibát (ten jsem ale respektoval). Ještě když jsem se po maturitě (1946) rozhodoval, na kterou vysokou školu půjdu, teologii jsem vyloučil. Kněžské povolání mi bylo cizí, „nebylo to pro mne“, i když jsem chápal, že pro jiné ano.

Teprve po absolvování vysoké školy, na vojně (PTP), kde jsem měl dost času přemýšlet o sobě i nad evangeliem, jsem pod vlivem Ježíšova naléhavého „Pojď se mnou!“ objevil duchovní povolání (pro mne mělo primárně řeholní podobu, až druhotně kněžskou, ale to není podstatné). To však neznamenal, že by se mi povolání k manželství „ztratilo“. Objevil se mi prostě nový ideál, vyšší, pro který bylo třeba ten předešlý obětovat (podobně jsem se po

maturitě nemohl rozhodnout pro historii, práva, matematiku a techniku současně, i když mě to všechno lákalo, něco jsem musel „obětovat“).

Často předkládám mladým lidem přirovnání: někdo se vydá na horskou túru (naš život je „výstupem na horu“, af Karmel, Alvernu či Tábor, určitě také Kalvárii) s cílem dosáhnout vrcholu, který je vidět. V půli výstupu uříjí za vysněným cílem jiný štít, vyšší, krásnější. Ten první ho přestane přitahovat (i když je stále krásný) - a on zamíří k nově objevenému.

Takže: povolání k manželství se mi neztratilo, ale vzdal jsem se jeho realizace. Nebylo to lehké, za tehdejších poměrů bylo nutno čekat. Trvalo téměř dvacet let, než bylo možno duchovní povolání (vstup do řádu a kněžské svěcení) uskutečnit, tajně i se všemi riziky včetně vězení. Během čekání jsem mohl váhat (a váhal), zda má smysl čekat na něco, co se nikdy nemusí uskutečnit; třeba jen proto, že mi řeknou: „Jsi už příliš starý, jsou tu mladší!“ - Pomohl mi tehdy bohoslovec (dnes už dávno kněz), který také čekal: „Nejde o to, zda se cítíš schopný nebo ne, Bůh ti dá tolik milosti, kolik budeš potřebovat.“ Poznal jsem, že Bůh je ochoten milostí plýtvat (na mě plýtvat). Nejtěžší krizi jsem prožil dva týdny před vysvěcením, kdy jsem si plně uvědomil, že definitivně končí možnost realizace manželského povolání. Spadlo to ze mě během jediné hodiny, kdy na mě biskup (v cizině) vložil ruce.

Povolání k manželství cítím stále, i nyní ve stáří, nepotlačil jsem je; jen jsem se zřekl jeho uskutečnění „pro Boží království“. A jsem za ně vděčný, protože mnohem lépe chápu jak lidi ve světě, s nimiž přicházím do styku, tak i ty mladé, kteří cítí boj, jako kdysi já. Těm mohu říci: to není na překážku - ale musíš se rozhodnout, a to jednou provždy: když Bohu slíbíš, že se zřekneš realizace povolání

SNÍMEK JAROSLAV HODIK

k manželství, je to oboustranná smlouva, sám ji nemůžeš vypovědět, ale on ti dá dost síly, abys dokázal, co lidsky pokládáš za nemožné.

Uvedená zásada dvojího povolání v člověku (ne v každém) platí i obráceně: kdo realizuje povolání k manželství, může v sobě nést po celý život povolání duchovní, aniž by byl proto rozpolcen a byl špatným manželem a otcem. Když se svatému faráři arském jistý kašník přiznal, že má v sobě touhu po duchovním životě, Jan M. Vianney mu odpověděl: „Tak, tak, jen ji v sobě udržujte a žijte.“ Na protipříklad, zda mu tedy radí vstoupit do kláštera, světec odvětil: „To jsem neřekl, ale touhu po řeholi v sobě žijte, pomůže vám v životě.“

Přiznám, že lidsky příliš nerozumím těm, kdo nikdy neměli povolání k manželství a vždy jen k duchovnímu stavu. Ale respektuji je s úctou. Vždyť k nim patří i světcí, zřejmě i taková sv. Terezie z Lisieux. Co však vůbec nechápu, je to, když někdo řekne Bohu „ano“ - a pak tuto smlouvu jednostranně vypoví (právní řešení je tu jen nouzové, otázka svědomí je něco jiného). Proto nechápu ty, kteří hledají řešení v „přestupu“: církev Kristova není sportovní klub. Přesto neodsuzuji, ale ponechávám Božímu milosrdenství.

Přímá 2. března t.r., na výroční den sv. Anny (Česka, kdy si připomínám čtrnáctiletí od svých slavných řeholních slibů.

Radim Jáchym OFM

Církev v sekularizované společnosti

Výňatek z papézových promluv k německým biskupům při jejich návštěvě ad limina v listopadu 1999

(...) Koneckonec plňte, ctihodní bratři, své biskupské poslání ve společnosti, která se stále více sekularizuje. Náboženské hodnoty už v ní nedominují. Mnozí žijí, jako by Boha nebylo. Po hospodářské sekularizaci, která začala před 200 lety, následovala ve století, na jehož sklonku se právě ocitáme, sekularizace duchovní, jejížho konce nevidět. Sjednocení vaší země tento proces urychlilo.

Dnes je to v mnohém ohledu patrné: sjednocené Německo se nestalo více protestantským, jak mnozí zprvu soudili; ono se ještě více vzdálilo křesťanství. Zdá se, že základní shoda na bázi křesťanských hodnot je rozbita. Proto si musí církev položit otázku, jaká je její role v takové společnosti, v níž se vztah k Bohu stává vzácnějším, protože ona mu v mnoha oblastech neskýtá místo.

Tato otázka tíží zejména vás, milí bratři. Víme, jakou kulturně historickou úlohu sehrála v Německu církev. Náleží ji dodnes. Právě se projevíla jedinečným způsobem v úmluvách mezi Svatým stolicem a novými spolkovými zeměmi. Jsem za to vděčný. Má to svou cenu a je to třeba chránit. Na druhé straně dobře chápu, že vás trápí postupné slábnutí církevních vazeb, tedy i klesající vliv církve na život společnosti. Také vím, že vás znepokojuje otázka, zda práva a povinnosti, která přísluší církvi ve vaší zemi, se vskutku kryjí s tím, co můžete vykonávat. Toto napětí zasahuje až na úroveň farních společenství. Občas to tam vypadá, jako kdyby se kněží, jáhni a pastorační spolupracovníci ocitli na skřipci: na jedné straně mají plošně zajišťovat „pastorační péči“ částečně lhotejně většině, na druhé straně se mají věnovat duchovní službě „církvi povolaných“, tedy těm, kdo skutečně chtějí následovat Ježíše.

To není gordický uzel, který by bylo možné rozetnout. Lze ho pouze opatrně rozplétat ustavičnou modlitbou, poctivým promyšlením a plánováním odvážných drobných krůčků, aby ve vaší zemi nabyla věrohodnost svědectví církve ve světle pravdy určitějších obrysů. Je-li třeba přijmout výzvu sekularizované společnosti, pak není volba cesty za „malými stádci“ (Lk 12,52) tou pravou alternativou. V první linii je zapotřebí připravenosti k dialogu, ke kritické, argumenty podepřené konfrontaci, a odolnosti vůči napětím, která nelze momentálně uvolnit. Stáhnout se ze společnosti, to není řešení v duchu evangelia! Především se hlásit o slovo, vhod i nevhod (2 Tim 4, 2)! Ozývte se, kdykoli věříte, že je nutné pozdvihnout hlas pro Boha a pro člověka! Vy nejste ze světa, ale také se od něj neodlučujte (J 15,19)! V sekularizované společnosti, kde byl Bůh umlčen, je vašeho hlasu třeba.

Poměry, v nichž církev v Německu působí, nelze označit jednoduše za agnostické nebo nábožensky indiferentní. Ať vytěsněn či umlčen, Bůh je zde a touha po něm v mnoha srdcích stále žije. Neboť člověk se vposledku nespokojí s pouhým svým člověčenstvím. Touží po pravdě, která ho přesahuje. I když nemá jasné obrysy, člověk ji hledá, neboť tuší, že smysl jeho žití je právě v ní.

Svatá Terezie Benedikta od Kříže (...) vyjádřila tuto niternou zkušenost slovy: „Kdo hledá pravdu, hledá Boha, ať si to uvědomuje, nebo ne.“ V této odpovědi na otázku po Bohu má církev velkou šanci. Její dveře proto musí být stále otevřené pro ty, kdo poctivě hledají Boha. Kdo se ptá církve po pravdě, ten smí očekávat, že se mu dostane Božího slova, psaného či předaného, vyloženého závazně a beze škrť (Dei Verbum 10). Hledání pravdy je tak chráněno před nebezpečím difúzní, iracionální a synkretistické religiozity a církev živého Boha se jeví jako „sloup a opora pravdy“ (1 Tim 3,15).

Pravdě ve víře musí odpovídat pravdivost v životě. Ve vaší zemi se církev rozmanitě angažuje v mnoha oblastech života společnosti, což uznávají i ti, kdo k ní mají daleko. Aby však tato angažovanost neškodila jejímu nejvládnějšímu poslání, prosím, abyste ověřovali, případně zvyrazňovali křesťanský profil institucí, které působí ve jménu církve. Neboť toliko horizontální láska k bližnímu musí stále protínat vertikální lásku k Bohu. Když přece není jen označením, které mi biskupové nosíme na prsou. Je velkým „plus“, formujícím náš křesťanský profil. Ani v katolických domácnostech proto nemá být ozdoba, součástí interiéru, nýbrž poznávacím znamením, což platí i pro nečestné nevinavé spolupracovníce a spolupracovnice církve na poli sociálním, školním i kulturním. Právě pod rameny kříže se dají „kultury života“, tam je útočiště těch, kdo jsou jinak až příliš rychle vykazováni; především ti nenarození a ti zasvěcení smrti. (...)

Přeloženo z „Die Tagespost“ ze dne 18. 11. 1999.

Přeložil pp

Zatěžkávací zkouška německých katolíků

Německá církev už dva roky řeší závažný problém, do něhož se promítá řada významných témat: pojetí člověka, povaha systému a jeho fungování, úloha církve v sekulárním světě, vnitřní konzistence právního řádu, morální dilema a v neposlední řadě soudržnost církve samotné. - Tím problémem je těhotenské poradenství.

ÚSKALÍ NĚMECKÉHO SJEDNOCENÍ

V někdejší NSR byla legislativní úprava provádění potratů poměrně rigorózní, prosadila ji tehdejší praviceová parlamentní většina (CDU/CSU proti SPD a FDP). Zákonná úprava v NDR naproti tomu připomínala situaci u nás. Po sjednocení země se poměry změnily, levice získala posilu z „nových spolkových zemí“ a zákonodárci uznali i „sociální indikaci“ potratu. Právce si vymýnila kompromis (1995) v podobě povinnosti těhotné ženy navštívit příslušnou poradnu: teprve pak mohl následovat zákrok. Stačilo předložit potvrzení o návštěvě, onen zlopočestný „Schein“.

Poradny (dotované státem) zřizovaly hlavně církve, tedy i katolíci. Podle zákona musel být jejich působení „entscheidungsfrei“: smějí objektivně informovat, nikoli zákrok čenám rozmlouvat. Tak vznikla nová profese: sociální pracovnice v oboru katolického těhotenského poradenství. Je náročná, vyžaduje angažovanost i psycho-terapeutický takt.

Výsledná zkušenost? Počet žen, které se k interrupci dostaví s „katolickým“ potvrzením, je o čtvrtinu až pět tisíc menší než počet těch, jímž byla katolickými poradnami taková potvrzení vystavena. Údaj nikoli bezvýznamný (v SRN se eviduje cca 150 000 potratů ročně, nevidovaných je prý dvojnásobek), nic ale nemění na tom, že potvrzení o návštěvě poradny tu nabývá klíčové funkce, stává se nezbytnou podmínkou zákroku, takřka vstupenkou.

MRÁVY RŮZNÉ, MRÁVNOST JEDNA

Jiný kraj, jiný mrav. Odlišujeme však mrav a mravnost. Dvojnásobný termín „morálka“ znamená obojí. Mrav je zvyklost, zkoumá ji sociologie: někde jsou mravy takové, jinde onaké. Zpustlé mravy umožňují i taková rozhodnutí, která jsou nemravná. Mravnost je hodnota, pojednává o ní etika, a to racionální úvahou, zatímco kritickou, svobodnou, tedy i nepředsudčnou. - Starosti německé církve jsou „do čerstva“ těžko přeložitelné, protože v Česku jsme si dávno zvykli na potrat jako na rutinní záležitost, která se nepříčí zdejším mravům; panuje neochota mluvit o mravnosti.

Nesoulad mezi katolickým křesťanstvím a sekularizovanou společností má řadu příčin. Kromě zásadního rozdílu mezi teocentriem a antropocentriem je to osobní nedůslednost předhazovaná katolíků: prý „piji vodu, ale káži víno“; výtky často pravdivé, ale i nadužívané. Jinou příčinou je důvěra katolického myšlení v racionalitu, prý naivní, a jeho bytostný odpor k subjektivismu a relativismu. To ale popuzuje jen pár intelektuálů. Většinu, která raději cítí než uvažuje, vadí zejména katolické pojetí sexualit. Katolicismus je prý antisexuální. To však platí o určitém typu neuristik mezi katolíky (i jinde), nikoli o katolicismu jako takovém. Ten je především proti banalizaci sexualit, dále je antipromiskuitní, odlišuje normu od patologie (deviace) a důsledně respektuje lidský život od počátku. Je tedy zásadně proti vyhlazení či ničení zygoty, embrya, plodu. Vida, jednou vadí nedůslednost, v případě potratu je to zase důslednost.

Ta však nepraví o pojetí sexualit, to se jen zdá zvenčí, z hlediska převládajícího veřejného mínění, které zaujímá k sexu laxní postoj, a proto obhajuje přípustnost potratu

VÍDÍME TO JINAK: RITA WASCHBÜSCHOVÁ, PŘEDSEDKYNĚ NADACE „DONUM VITAE“ A HANS JOACHIM MEYER, PŘEDSEDA ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU NĚMECKÝCH KATOLÍKŮ A SASKÝ MINISTR

jako nouzového východu pro případ „nehody“. Katolická důslednost v této věci má původ v úctě k životu. V epoše masové depersonalizace (odosobnění) je to věc obtížně srozumitelná a vysvětluje se nesnadno.

MORÁLNÍ DILEMA

Německá konzervativní pravice, která prosadila „zprísňení“ potratové legislativy povinnou návštěvou poradny, dostala církve do morální pasti. Katolické poradenství tu funguje jako součást mechanismu, v němž se zásadně připouští to, co katolicismus zásadně nepřipouští.

V morálním klimatu české společnosti by to asi nebyl problém. Představme si tedy situaci srozumitelnější. Kolaborace s realso- cialistickým režimem měla u nás i „dobré“ účinky. Poddajný vědec (umělec) mohl „dělat“ vědu (umění), poddajný otec dostal dítě na školy, členství v „Pacem in terris“ umožnilo sehnat peníze na opravu kostela apod. Že tu něco nehráje? Ano, je to důvěrně známý morální konflikt: podepsat jim to (vstoupit do SS, KSČ apod.) nebo nepodepsat?

Ide o rozpor dvou životních (morálních) strategií, dvou důrazů: celostní - díleč, integrální - partikulární. Taká morálka se asi prosadí v epoše zpožděně stárnoucí civilizace, propadlé subjektivismu a relativismu? Nejspíš ta, která se může opírat o statisticky nejpravděpodobnější „konsens“. Podle něj je nespornou hodnotou ta pragmatická: užitek, prospěch. Co největší prospěch pro co nejvíce lidí - zajistí za daných možností, jak je občas dodáváno.

Tomuto postoji a jemu odpovídající strategii se říká utilitarismus. Byl to Jan Pavel II., který ještě jako Karol Wojtyła bystře rozpoznal morální úskoky, jakým se uchylují lidé v nesvobodě vnější i vnitřní. Před dvěma roky na to upozornil své německé biskupské spolubratry.

NENÍ TO TAK JEDNODUCHÉ

Papež tak odjistikl spor uvnitř německé církve, který je - mutatis mutandis (změníme-li potřebné) - tísnivým sporem morálně dezorientované moderní společnosti. Ale možná, že každé společnosti, vždyť jsou tomu dva tisíce let, kdy bylo třeba jasné říci: co je Božího Bohu a co je císařovo císaři. Najít hranici mezi obojím, to je na nás. Odjakživa je tu pokušení dávat císařovi nejen to, co je vskutku jeho, ale i to, co si neprávem osobuje. Bůh pak přichází zkrátka.

U nás se později ukázalo, že zásadní připustnost kolaborace byla horší variantou lépe obstáli ti, kdo ji odmítli, i když je přesila často donutila k ústupku - ale až po odhodlání „jít do střetu“. Asi je tomu tak vždycky.

Německá situace je méně průzračná. Po sjednocení je tam potratová legislativa nenarozenému životu relativně „příznivá“, nevyloučila možnost (byť omezenou) institucionální podpory úniku z likvidační mašinérie. Podmínkou však je přistoupení na princip mašinérie samotné. Tu možnost si vymohly křesťanské strany a jejich politické si ji považují. Předběžnou podmínkou je ale zásadní souhlas s právní úpravou, s přípustností nepřipustného. Papež, jehož kompetenci v otázkách víry a mravů uznáváme, na tento rozpor upozornil.

Rozvinula se napínavá diskuse, nabýva-

jící i polemické podoby. Uvnitř episkopátu a kněžstva, mezi nimi a katolickým laikátem (v Německu tradičně dobře organizovaným), mezi křesťanskými denominacemi, mezi křesťany a nekřesťany (ty druhé reprezentují liberálové, sociální demokraté, zelení - a kryptokomunisté z bývalé NDR). „Nevystavujte alespoň to potvrzení“, naléhal papež, neboť osudné katolické razítko fungovalo v potratovém automatismu jako *conditio sine qua non* - Němečtí evangelici, po sjednocení země počínající, mají též své poradny. Zatím si otázku po smyslu jejich působení takto radikálně nepoložili.

ROZKOL?

Vyhrocení přinesl rok 1999. Biskupové z bývalé NDR, křesťanské víře odcizené jako naše země, mají za to, že stávající úprava (nutnost „projít poradnou“) je *individue praktickou* možností, jak omezit potratovost v jejich bezbožných diecézích. Mnozí ze západu země cítí podobně. Hrozil rozkol v episkopátu. Biskup Dyba ve své diecézi (Fulda) od počátku odmítal vystavovat potvrzení (církvní poradny tam fungují mimo systém státně dotovaného poradenství), zatímco biskup Müller (Rejno) veřejně prohlásil, že papežové přání vyhoví z důvodu jen a jen disciplinárních, avšak proti svému svědomí.

Tiha problému spočívala na biskupu Lehmannovi (Mohuč), předsedovi Německé biskupské konference (NBK). Je pozoruhodné, jak se snažil, nedbaje osobní prestiže, najít východisko, neboť věděl, že je pastýřem, ale že v tuto chvíli musí být i politikem. NBK se jednu chvíli odhodlala k zdánlivému řešení: doplnila text potvrzení větou: „Toto potvrzení nelze použít v souvislosti s provedením beztržnostního potratu.“ Vyvolalo to nevoli na všech stranách, zvláště pak posměch vládnoucí politické levice. Ta se vyjádřila jasně: „Katolíci mají právo odmítat potraty, pak ale musí opustit poradenský systém podporovaný státem.“

První se vzbouřily pracovnice katolických poraden, na nichž spočívají strasti první linie. Předsedkyně jejich organizace řekla: „Samy z poraden neodejdeme, musíme

KVADRATURA KRUHU: KARL LEHMANN, BISKUP MOHUČSKÝ A PŘEDSEDA NĚMECKÉ BISKUPSKÉ KONFERENCE

nás vyhodit.“ Na NBK dolehl i kuloárový tlak křesťanských politiků (CDU/CSU): ti pokládají dosavadní právní úpravu za svůj úspěch. Vážným odpůrcem NBK se stal Ústřední výbor německých katolíků, střechové grémium katolických laických organizací, jejichž prestiž trvá od dob, kdy němečtí katolíci museli čelit Bismarckově persekuci. Odtud vzešel podnět k založení nadace *Donum vitae*, která hodlá pokračovat v dosavadní praxi.

ŘEŠENÍ (SNAD) V DOHLEDU

Na podzim 1999 proběhla návštěva německých biskupů u lídru. V otevřených debatách s papežem se začala vyjasňovat podstata problému i jeho pozadí. Vyjádřily se i osobnosti, jejichž autorita v oboru etiky je nesporná, např. u nás známý Robert Spaemann, který důtklivě upozornil na odlišnost roviny *pragmatické* a *morální*. V plnější zřetelnosti tak vystala sama podstata poslání církve ve společnosti. Základní otázka zní: v čem vyjít od křesťanství společnosti vstříc, v čem ne - a proč (viz úryvek z papežova projevu, str. 8). K papežovu stanovisku se začali postupně přiklánět i biskupové, kteří dosud váhali. Zda upřímně? Těžko říci.

Svou těžkou hodinku si prožívá nejen německý episkopát a klérus, ale celá církev, tedy i laici. Je přetrvávající závažný i pro ně? Kdo je odpovědnějším protagonistou boje o křesťanství v dnešní společnosti, církve se svou hierarchií, křesťanské politické strany, anebo laické organizace? Není bez zajímavosti, že šéfem střechového grémia katolických laických organizací je Hans Joachim Meyer, saský ministr kultury (CDU). - Výmluvný je i postoj žen. Ty katolíci zaujímají k dosavadní právní úpravě smířlivější postoj; představitelky politické levice komentují spor sarkasticky a netají se tím, že katolické stanovisko je jim nepřijatelné. Lze to chápat, sekularizovaná společnost se svým pojetím sexualit favorizuje muže, neboť akceptuje jeho neodpovědnost, zatímco žena je při „nehodách“ této praxe hluboce zranitelná.

ZÁVĚR

Spor dosud nekončí. Bude vskutku lépe *spotvrzení nevystavovat, z poradenského systému nevystupovat, a nebude-li vyhnouti, nechat se vyhodit a vytvořit si svůj, do něhož slát nebude mluvit*.

Je otázka, bude-li s tím srozuměn i německý katolický laikát. Duch doby ovládl mysl mnohých. I mnozí křesťané, ba i teologové, přejali jeho *konsekvenacionalismus*, preferování praktického *diskalku před záměrem* (a zřetelem k *potřebnosti*). Jednou z jeho podob je *utilitarismus*. Je to součást strategie, kterou lze označit termínem *pragmatismus*. Záleží prý na tom, čeho se dosáhne, prostředky jsou až druhořadé.

Ve skutečnosti platí, že dobro dosažené špatnými prostředky je dobrem nanejvýš partikulárním, zatímco v širším kontextu je tím působeno zlo. Naše zkušenost s účelovým manévrováním v dobách nesvobody to potvrzuje: ti, kdo tehdy usilovali o partikulární dobro za cenu své ústupnosti vůči totalitní moci, utrpěli škodu na duši. *Ubi enim in confibus* - clonu v srdcích, a proto se z hledání cest ke svobodě vyloučili. Proste jim to nejde, a dokud se neobrátní, budou mařit snahy jiných.

„Vždyť jde o záchranu života nenarozených!“ - volají stoupenci dosavadní úpravy v Německu. O záchranu lze však usilovat, i když se církev distancuje od mechanismu, v němž je ničení tohoto života rutinní záležitostí, čímž předejde riziku ztráty vlastní tváře.

Ve hře je i neochotně přiznávaná skutečnost, že právě postoj k nenarozenému životu je místem, kde se i u křesťanů projevuje slabost vůči duchu doby. - Ve hře je i krize autorit *Magisteria*, o níž svědčí iniciativy typu *Volkshygehren*. *My jsme církev*. A nejen *Magisteria*, ale autority vůbec, což potvrdí nejen odpovědný, ale bezradný rodič. - Všimněme si, že některé iniciativy vzešlé z určité části „Božího lidu“ programově vnášejí do církve, která nemá být z tohoto světa, konflikt mezi ní a právě tímto světem.

Spor o německé poradenství je experimentální dílnou, v níž probíhá zkouška křesťanské ryzosti. V nějaké jiné podobě se ji nevyhneme ani u nás. Vlastně tu už probíhá.

Petr Příhoda

RECENZE

Podmanivý vypravěč Isaac B. Singer

BERNARD PERLIN (NAR. 1918), ORTODOXNÍ MLÁDÍČI, 1948

Singerova kniha povídek *Světnice, kde otec soudil* se blíží románu: čtyřiapadesát autonomních příběhů spojených postavou vypravěče a návazností časovou i prostorovou vytváří ucelený obraz života chasidských Židů v Polsku před první světovou válkou i v jejím průběhu. – Tento svět zanikl víc než před půlstoletím: nahodáváný židovským osvícenstvím (haskalou) a nápořem zesvětštělého okolí, diskriminovaný a ničený antisemitským prostředím a poté vydaný na pospas zrůdné nacistické mašinérii. Východní chasidismus dnes existuje snad jen v několika komunitách ve Spojených státech či v Izraeli, složených z potomků těch pár šťastlivců, jimž se podařilo závčas uniknout. Tento jedinečný uzavřený svět je již historií. Víme o něm ze znamenitých knih Jiřího Langra *Dvať brán*, z knih Martina Bubera, Šoloma Alejchma, Elho Wiesela, Isaaka Bashevis Singera aj. Tato Singerova kniha je ale daleko víc než jen jedna z řady je psána tak podmanivě, že ji považují za jednu z jeho nejlepších próz.

Vypravěč vzpomíná, jak coby synek rabína sledoval rozváděné návštěvníky, nad jejichž rozepří pak otec vynášel soud. A tak se stáváme svědky nejrozmanitějších osudů – od anekdotických, např. tajemného případu *Proč husy křehaly*, až po tragédie, např. v *Chromé nevěstě*. Bizarnost střídá tklivá melancholie, atmosféra až burleskní nečekaně vyústí v chvějivou poetickou krásu, rozmarnou pověrečnou historkou náhle provane vyrovnaná moudrost talmudské tradice. Lehce humorný nádech dodává vyprávění to, že nám je prostředkem i naivní chlapec, málo poučený o světě. Je vnímavým a bystrým pozorovatelem, jehož úsudek často překvapí nečekanou vyzrálostí, ale spouště věci nerozumí a rozumět nemůže. Čtenář proto nad ním pocítuje převahu člověka vědouceho. Chlapec v příběhu knižky dospívá v mladíka, i když si v mnohém podrží původní nevinou nevědomost. Na rozdíl od nás však nezná budoucnost. Mimořádný účín vyprávění dodává ještě další rovina: čtenář sice nahlíží děje chlapeckými očima, ale vypravěčem je zralý muž, který s odklusem vzpomíná a své dětské zážitky nejen reprodukuje, ale i reflektuje a shovívavě hodnotí. Tím se pohled na dávné události prohlubuje.

Např. v historce o dobráckém siláku Ašerovi je vyličeána epizoda požáru: „Pamatuji si na ten okamžik, jako by to bylo včera. Otevřel jsem oči a spatřil spoustu plamenů, velkých i malých, které se kroutily a tančily jako skříti. Začínala hořet i pokrývka mého mladšího bratra Mojše. Ale byl jsem malý a nechtěl se. Naopak, tančící plameny se mi líbily.“ Díky Ašerovu včasnému zásahu je katastrofa zažehnána. Ten reb Ašer, zvaný podle svého povolání Mlikaf, je vůbec krásná postava. Spisovatel uvádí jeho příběh takto: „Na tomto světě jsou lidé, kteří se zkrátka dobří už narodí. Takový byl i Mlikaf reb Ašer. Hospodin ho obdařil skutečně mnoha dary. Byl vysoký, mohutný a silný a měl černé vousy, velké černé oči a hlas jako lev. Na Roš hašana a Jom kipur (...) dělal kantora při hlavních modlitbách pro kongregaci, která se scházela u nás doma, a právě jeho hlas k nám lákal mnohé věrné. Dělal to zadarmo, a právě jeho hlas k nám lákal mnohé věrné. Dělal to zadarmo, a právě jeho hlas k nám lákal mnohé věrné. Dělal to zadarmo, a právě jeho hlas k nám lákal mnohé věrné.“ Nikdo otec neposílal tak štědré peněžité dárky jako on. Když se tatínek ocitl v úzkých a nemohl zaplatit nájemné, posílal k rebu Ašerovi vypůjčit peníze. Ašer nikdy neodmítl, ani se netvářil nepřijemně. Vždycky jen sáhl do kapsy u kalhot (...). Rozdával dobročinné dary na všechny strany. Tento prostý Žid, který se jen s velkými obtížemi prokousal kapitolou Mišny, žil život na vysoké etické úrovni. To, co druzí hlásali, on uskutečňoval v pra-

xi.“ Mezi malým chlapcem a mohutným mužem vzniklo podivuhodné přátelství. Ašer měl koně a vůz a kluk byl šťastný, když směl jezdit na kozlíku. Ašerův příběh končí slovy: „... za války, kdy jsme div neumřeli hladu, nám reb Ašer opět ze všech sil pomáhal. – I po našem odjezdu z Varšavy (za první světové války) jsme o něm občas slyšeli dál. Jeden syn mu zemřel a dcera se zamilovala do mladíka nízkého původu, a tak byl Ašer nesmírně zarmoucen. Nevím, zda se dožil nacistické okupace Varšavy, ale nejspíš zemřel ještě před ní. Židy jako on však odvlekli do Treblinky. Kéž jsou tyto vzpomínky památkou na něj a jemu podobné; na ty, kdo žili jako světci a zemřeli jako mučedníci.“

Singerova kniha obsahuje řadu napínavých scén a pronikavých sond, nepostrádá humor ani hloubku: dočteme se o pohoršení, jaké vzbudil rozvod starých manželů – to milující žena našla svému starému muži mladici, aby ještě mohl mít děti; svatba prostitutky se stala prvotřídní senzací pro podsvětí; seznámíme se s ušlechtilými mudrci i zchytralými podvodníky, poštelici a dobrodruhy, a mezi tou pestrou galerií postav dominuje krásný charakter – vypravěčova maminka. Spisovatel přitom dbá, abychom při četbě nepropadli jednostrannému dojmu; jeho jemně ironickou metodou ilustruje třeba popis euforie, již chlapec na chvíli propadl: „Zlaté slunce jasné a teple zářilo. Připadal jsem si jako nějaký starověký filozof, který se odvrátil od marnosti světa a jal se hledat moudrost a Boží přítomnost. Občas z domu vyšla teta Jentl a vyhlá kyblí plašák.“

Jaroslav Blažke
Isaac Bashevis SINGER: *Světnice, kde otec soudil*, Argo, Praha 1999

KNHA, KTEROU BYSTE NEMĚLI PŘEHLEDNOUT

- VYBÍRÁ JAROSLAV MED

Je to už bezmála rok, co jsem zde upozorňoval na Sebrané spisy Vladimíra Vokolky, splácející dluh jednomu z nejvýznamnějších českých básníků. V minulých týdnech vyšel další svazek těchto spisů, tentokrát s názvem *Vyprodaný čas* (Atlantis, Brno 1999), v němž jsou shrnuty Vokolkovy básnické počátky. Vladimír Vokolek debutoval už před válkou dvěma velice útlými básnickými svazky (Poutní píseň k dobrému Lotru a Tolikrát obětovaná...), jimiž se přihlásil o slovo básník hluboké katolické spirituality, kterému se přičila jakákoliv vnějšková liturgická zdobnost i všechny podoby sentimentálního kvietismu. Pod zřetelným vlivem Josefa Floriana zde všechno tíhlo až k barokně vyhraněným postojům, jímž nechybí patos a drsnost upravené bloyovské.

Teprve ale básnickou sbírkou *Žiněné roucho* (1940) vstoupila do české literatury opravdu svrchovaná básnická osobnost, vnímající od počátku svět s nesmírnou hořkostí jako výsypu naší poutnické osamělosti, kde jsme přehlédli Chudého mezi námi jako stálou připomínku Boží přítomnosti ve světě. Celá tato básnická sbírka není vlastně ničím jiným než jedním jediným básnickým apelem, výzvou k duchovnímu obratu před blížící se katastrofou, kterou jako by v souladu s básnickovými předtuchami ohlašovala právě začínající válka.

Prožitek druhé světové války znamenal výrazný a podstatný předěl v české poezii: válka a ohrožení samé podstaty národní existence změnila tematické i ideové směřování básnických výpovědí. Také trojice Vokolkových básnických sbírek (*Národ na dlažbě*, 1945; *Cesta k polednu*, 1946 a *Vyprodaný čas*, 1949; většina nákladů této sbírky už putovala do stoupy), představující hlavní náplň tohoto svazku spisů, evokuje prožitek válečných hrůz s apokalyptickou naléhavostí a s přímo barokní expresivitou. Vokolek-křesťan vnímal válku jako sled absurdit a hrůz, provázejících „sebevražedný lidský rod do smrti beznadějně zamilovaný“ na jeho útěku před Bohem, řečeno slovy M. Picarda. Takové básnické skladby, jako jsou například *Pouť* či *Atlantis*, jakési sumy Vokolkova apokalyptického pohledu na člověka, který opovrhl transcendentální naděje, můžeme vnímat jako výstražné memento poválečnému světu, chystajícímu se vstoupit do nové totalitní prázdnoty.

V české poválečné poezii zaujímá Vokolkova básnická tvorba zcela výjimečné a osobité postavení. Vladimír Vokolek, spolu s několika dalšími křesťansky orientovanými básníky, nepodléhl v žádném směru převládajícím nezvalovsko-neumannovským iluzím o novém revolučním člověku. Pro něho jako křesťana nastal čas hořkého zklamání a deziluze; člověk nebyl schopen promítnout prožitě válečné hrůzy na duchovní horizont a vidět v nich především tragické důsledky lidského odvratu od Boha. Právě pod tímto zorným úhlem vnímal Vokolek svět jako průsečík budoucích hrůzných proměn, které budou lidstvo doprovázet při jeho pádu do další totality. Spolu s Janem Zahradníkem se tak stal Vladimír Vokolek jedním z nejjasnozřivějších básníků

naší poválečné poezie, který nepodléhl žádným revolučně marnivým sebeklamům a neobyčejně přesvědčivě obhajoval důstojnost a svobodu člověka, tváří v tvář utopickým hodnotovým destrukcím. Jeho hlas zněl možná jako hlas Kasandry, jak sám sebe nazval o mnoho let později v jednom dopise, která nehlásala nic dobrého, zároveň to však byl hlas básníka, který obhajoval čest i váhu básnického slova v čase, kdy se zdálo, že se česká poezie proměnila v jediný mnohohlasý souhlas.

MALÝ
PRŮVODCE
PO KŘESŤANSKÉ IKONOGRAFII

Rodokmen Kristův a Kořen Jesse

Sestavování rodokmenů má na starověkém Blízkém východě dlouhou tradici. Starozákonní rodokmeny sloužily k vyhledávání slavných předků a uchovávání vzpomínek na ně. U Matouše (1,1–16) a Lukáše (3,23–38) je uveden Kristův rodokmen (genealogie), jehož hlavním cílem je dosvědčit Kristovo tvrzení, že je synem Davidovým, ale také hochočlověkem „zrozeným z Panny Marie“. Je zajímavé, že např. takový Markián, který se snažil Ježíše zcela vymazat z vazeb na Starý zákon, Kristův rodokmen v Lukášově evangeliu zcela vědomě opomíjí.

Křstovky předky evangelisté vyjmenovávají opakovaně třikrát ve čtrnácti generacích – počínaje samotným Adamem u evangelisty Lukáše (Matouš začíná Abrahámem). Na Kristovu genealogii se odvolávají i další místa Nového zákona. Anděl Zvěstování přichází k Panně Marii „zasnoubenému muži jménem Josef, z rodu Davidova“ (Lk 1,27) či podle Matouše (1,20) se anděl obrací na Josefa jako na syna Davidova. V samotném závěru knihy Zjevení (22,16) Ježíš sám sebe nazývá potomkem z rodu Davidova.

Námět Kořene Jesse se opírá o výklad Izajášova textu (11,1–10): „I vzejde proutek z pařezy Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce.“ Na tento text navázal apoštol Pavel v listu Římanům (15,12): „Přijde potomek Isajův, povstane, aby vládl národům, v něj budou pohané doufat.“ Izajášovo proroctví i další proročké texty posloužily církevním autorům k hlubokým výkladům. Origenés s odvoláním na Izajášovo proroctví hovoří o Kristu jako o „proutku a květu“ Tertulian nazývá „proutkem z kořene“ rodu Davidova Pannu Marii a jejího syna Ježíše „květem proutku“, což se silně projeví i v ikonografii motivu „Kořen Jesse“. Jeroným se v komentáři k Izajášovu proroctví (11,1) odvolává na další pasáže Starého zákona (Iz 7,14; 53,2; Ps 2,1) a chápe je jako předzvěst narození, utrpení a zmrtvýchvstání Krista. Středověcí autoři starokřesťanské výklady pouze mírně modifikovali.

Námět Kristova rodokmenu se objevuje od raného středověku. Na titulní straně saintbertinského evangeliáře ze St. Omeru můžeme vedle vyobrazení evangelisty Matouše spatřit starozákonní patriarchy: Abraháma, Izáka, Jakoba, a také izraelské panovníky. Na dalších dvou listech jsou pak zobrazení další Kristovi předci. První uzavření Kristova genealogie (od Abraháma ke Kristu) se objevuje v tzv. Korunovačním evangeliáři českého krále Vratislava (1085, Národní knihovna ČR). Kristovy rodokmeny (tzv. královské galerie) jsou velmi často součástí výzdoby katedrálních příčelí (Chartres, Amiens, Paříž, Remč).

K proměně motivu Kristova rodokmenu v motiv Kořenu Jesse došlo až později. Od 12. století se již setkáváme se zcela kodifikovaným námětem, kdy rodopisný strom (nejčastěji vinný keř) s postavami Adama a Evy, proroků, patriarchů, církve, synagogy, Krista (Salvator Mundi, Soudce), Madony, případně Zvěstování, Narození či Ukřižování Krista, vyrůstá z těla ležícího proroka Jesse. K raným formám patří strom s Kristem a sedmi holubicemi symbolizujícími Sedm darů Duha Svatého. Značné oblibě se tento motiv těšil na přelomu gotiky a renesance. Setkáváme se s ním např. na oltáři Veita Stosse v chrámu Panny Marie v Krakově (1477–1489) či u nás na renesančním oltáři v kostele sv. Havla na Zbraslavi (dnes chrám Církve československé husitské).

Jan Royt

Dvacetiletí pontifikátu

Spoleczny
Instytut
Wydawniczy

znak

Naši velcí současníci jsou předmětem kultu, který má i své méně vkusné stránky. Na druhé straně – co o nich víme? Abychom zůstali u příkladů z končin nám nejbližších: Nejednou se mi stalo, že se mě známý z ciziny, který čte česky, ptal, co by si měl u nás v knihkupectví pořídit o Václavu Havlovi. Šlo mu o nějakou monografii, životopis obdivný či kritický, ale hlavně pokud možno vyčerpávající a faktograficky spolehlivý. Co se dá doporučit kromě Dálkového výsledku, taky přece nikoliv vyčerpávajícího a kromě toho pocházejícího z dob předpresidentských?

„Pontifikát Jana Pavla II. (...) není stále v Polsku dostatečně popsán a promyšlen,“ píše na obálce knihy krakovského novináře Januse Poniewierského *Pontifikat katolický publicista Jarosław Gowin*. Text na obálce má samozřejmě reklamní poslání, na druhé straně by to zrovna tento seriózní publicista nepsal, kdyby si to skutečně nemyslel. Je to možné? V Polsku? – podiví se nejspíš udivený český čtenář.

Je to možné, ale loni se díky zmíněné obsáhlé knize něco změnilo k lepšímu. Spíše v onom popisu než v promyšlení, ale od popisu je třeba začít. Autor Janusz Poniewierski vedl náboženskou rubriku listu *Tygodnik Powszechny*, nyní pracuje jako redaktor měsíčníku *Znak*. To jsou dobrá místa k pozorování Jana Pavla II. a také k osobním rozhovorům s těmi, kdo pamatují ještě mladého kníze Karola Wojtyły i pozdějšího krakovského arcibiskupa a kardinála.

Autor si vybral formu, díky níž kniha je a zůstane užitečnou příručkou pro každého, kdo si chce připomenout důležité události dvacetiletého působení nynějšího papeže. Od října 1978 do října 1998 (navštěva v Chorvatsku) můžeme sledovat Jana Pavla II., jeho nejdůležitější veřejná vystoupení, osobní setkání, encykliky, události zřejmě radostné, ale i ty těžší (inováte v Nizozemí, sporná jmenování místních biskupů aj.). Struktura jednotlivých kapitol, zahrnujících vždy jeden rok, se přizpůsobuje důležitým událostem, ale má i stále části, nazvané Dokumenty, Cesty, Slova, Gesta, Události, Kanonizace, Beatifikace, Personálie. Ty přispívají k přehlednosti, kterou usnadňuje ještě zvláštní kalendárium, soupis encyklik či bibliografie.

Poniewierski, dává se to tak říci, očividně straní papeži, ale nezamlčuje, kdy a proč byl kritizován. U polského autora bychom se mohli obávat takového polonocentristu, který způsobil, že kniha bude v zahraničí méně hodnotná; našťastí se to nestalo. I to, že krakovský autor píše o velkém Krakovanovi, se projevuje v zasvěcenosti, ale nikoliv v přehnaném prodlévání u místních reálií. Jen namátkou nahlédneme do rejstříku: krakovský kardinál Franciszek Macharski je zmíněn jedenkrát stejně jako současný pražský primas, Václav Havel stejně často jako generál Wojciech Jaruzelski.

Knihu o Janu Pavlu II. oživují v závěru kapitol ilustrativní anekdotické příběhy a barevné snímky osvětleného papežského fotoreportéra Adama Bujaka. V předmluvě se Józef Tischner zamýšlí kromě jiného nad tím, co znamená a co přinesla papežova „polstokst“. Podle tohoto vynikajícího filozofa, teologa a kazatele nepochopíme papeže, pokud si neuvědomíme, jaký význam v jeho životě měla polská romantická literatura, a pokud zapomeneme na Osvětlené doby jeho mládí.

V tak silném a faktograficky bohatém

svazku se nelze zcela vyhnout omylům (tuzemský čtenář asi nepřehlédne, když je například synodní senior Českobratrské církve evangelické označován za biskupa). Vůbec nic to nemění na tom, že český překlad této knihy by nás velice obohatil; žádnou jinou dosavadní publikaci není, pokud vím, nahraditelný a může dobře sloužit nejen katolickým křesťanům, ale i zájemcům o nejnovější dějiny. Velice užitečný je pro novinářskou práci. Najde se český nakladatel?

Janusz PONIEWIERSKI: *Pontifikat, Znak, Krakov 1999*
Václav Burian

FILM

Johanka s rukama od krve

Filmového zpracování nesmrtelného a pro umělce stále lákavého příběhu Johanky z Arku se tentokrát ujal francouzský režisér akčních filmů Luc Besson, který má za sebou takové „trháky“ jako Pátý element, Poslední bitva nebo Brutální Nikita. 5 jakým výsledkem?

Postmoderní interpretace svěhlavé svatosti a naivní statečnosti Panny Orleánské zabídlá na filmovém plátně do klišé akčních filmů, které stále častěji, a to i ve snímcech na nejvyšší technické a režijní úrovni, jako např. v dnes už kultovním filmu Larryho a Andyho Wachowských *Matrix*, vyrábějí z lidských bytostí komiksové karikatury. Už podle namaskování se pozná hrdina zlý od dobrého, hned od začátku divák ví, kdo zemře a kdo zahynout nesmí. Děj podléhá šílenému rytmu, kde už na detaillech tolik nezáleží. Ke stále nižší prožitkové věrohodnosti přispívají čím dál složitější, sofistikovanější a technicky dokonalejší zvukové a obrazové efekty, které vytvářejí dojem režijní všemohoucnosti. Na plátně se může stát cokoliv, obraz se může kdykoli v cokoli rozplznout, předměty zírající a na-

dauphina Karla přivést ke korunovaci v Re-meši. Negramotná vesnická dívka zvíťazí v čele francouzského vojska nad anglickými dobyvateli v bitvě o Orléans. Po korunovaci Karla VII. se stane obětí intrik. Je upalena jako kačírka a 30. května 1421 umírá na hranici v Rouenu ve věku devatenácti let. Tolik historie.

Nejnovější filmová interpretace jejího povolání k boji a k záchraně Francie před anglickými udušovateli je velmi spektakulární: její poslání je vlastně výsledkem Johankina traumatu z dětství, kdy byla přítomna morbidnímu znásilnění své sestry od anglické – nelze to jinak říci – žoldácké zrůdy. Extaticky zbožná dívka má od raného dětství nejrozumnější zjevení, je navštěvována hlasy a vizemi, které jsou v režijní filmové řeči spíš zvukovými a obrazovými triky, než religiozními oslovením. Všechno se točí, mraky sviští po nebesích, zvony zvoní, nejasné hlasy volají: „Johanko!“ Dívka leží s rozpaženými rukama v trávě, najednou se vedle ní ocitne zlatý meč s vyrytým nápisem: „Ježíš, Maria.“ Probudí se v lese. Před ní se objeví vlk s vyceněnými zuby, vzápětí přivede celou smečku, která se přehne kolem. Vlci se promění v jezdce na koních, kteří zapálí její rodnou vesnici. Právě mečem ze zjevení je zabita její sestra v nejb brutálnější scéně filmu.

Náboženskou prázdnotu přebíjí Luc Besson krvavými scénami, ve kterých se dobře vyzná ze svých předchozích filmů (podobnost Johanky s brutální Nikitou není náhodná). Aby Jana přesvědčila vojáky o své vyvolenosti, ostříhá si vlasy a promění se tak v muže. Od té chvíle je vlastně jedno, jestli vojsku velí ostřílená a zjizvená „řečníkyně“ nebo panna z Arku.

Jak se ovšem vypořádat se spojením svatosti a válečného vraždění? Vojevůdkyně třímá během boje meč nebo korouhev a velí do útoku. Hlavně hrozně křičí, ale až dlel, co dělá, působí nevěrohodně. Sama představitelka Milla Jovovichová přiznala, že se během natáčení nedokázala se svou hrdinkou opravdu ztotožnit. „Nikdy jsem tomu příběhu nevěřila. Připadlo mi divné představovat postavu, kterou jsem nikdy nebrala dost vážně. Vidím v ní spíš než reálnou osobu jakousi ikonu, každopádně bez lidské přirozenosti.“

V závěrečných scénách z vězení i během procesu trápí její ztlesněné svědomí (hraje ho Dustin Hoffman). Johanka sama neví, co bylo a nebylo pravda, jestli ten člověk (jednou chlapec, jindy dospělý muž), který k ní při jejích zjeveních mluvil, byl Bůh nebo jen vnitřní hlas. Dokonce ani netuší, jestli něko-

vrat lidskosti a autentičnosti na filmové plátno, protože virtuální unik do myšlenkového rutinního vzduchoprázdna se zdá být pro nejnovější filmy slepou uličkou.

Zdeněk Jančařík

Spletité cesty železnohorského outsidersa

„Jak jsem se sám potřeboval. Nyní jdu přes vnější k jádru a k projednávání vlastních myšlenek prostředky výtvarnými. Tedy expresionismus,“ píše malíř Jindřich Prucha o jednom ze svých obrazů.

Trochu stranou všeobecného zájmu proběhla v pražském Veletržním paláci výstava díla *Jindřicha Pruchy* (1886–1914). Svým rozsahem (v měřítku Veletržního paláce) nevelká expozice zachycovala osobitý vývoj malíře, jemuž na realizaci jeho uměleckých záměrů bylo dáno sotva deset let. Jeho život i dílo, které se proměňovalo společně s novými cestami umění a v poslední fázi se intenzivně vracelo k odkazu Antonína Slavíčka, přerušila první světová válka.

J. PRUCHA, *JABLKO V POLI*, OLEJ, 1912

Byl sice znám jako jeden z malířů Železných hor, avšak vůbec nelze přehlédnout jeho složitý vývoj a jednoznačně vyžadovat pouze tvorbu krajinnářskou. (Tohoto zjednodušení se často dopouštěla některá „predrevoluční“ periodika. Pruchovo hledání sebe sama skrze nejrozumnější umělecké směry označovala mimo jiné za „vrhání se na každé cizí heslo z nedostalku sebeodvěry“.) Na druhou stranu je patrné, že právě v prostředí Železných hor byl Prucha umělecky neplodnější a sám se v izolaci přírody cítil nespokojenější.

Ruku v ruce s uměleckým hledáním se snažil najít své místo v životě. Už během středškolských studií v sobě objevil malířský talent. Toužil malovat a současně se snažil vyhovět otcovu požadavku na solidní zaměstnání. Neustále bojoval s otázkou, zda má skutečně všechno opustit a stát se malířem.

I když navštěvoval večerní malířskou školu, nejvíce se asi naučil na výstavách současných světových umělců. Stejně jako na něho v roce 1905 silně zapůsobila výstava Edvarda Muncha, podobně jej o dva roky později oslovila i výstava francouzských impresionistů. Navíc řešil podobné problémy jako ve své době nepochopená skupina francouzských lauvistů.

Malířskou školu v Mnichově odešel studovat v době, kdy zde působila řada velkých osobností jako např. Vasilij Kandinskij nebo Paul Klee. Přípravovala se první výstava skupiny Der Blaue Reiter, jedni ze silných nájezdů rozvíjejícího se expresionismu. Prucha se ale v Mnichově cítil nespokojen a brzy se vrátil do Čech. Znovu přehodnotoval své rozhodnutí stát se umělcem, objevily se u něj deprese. Nakonec se vrátil do Železných hor a intenzivně tu až do vyhlášení mobilizace pracoval na cyklu obrazů zachycujících toto prostředí.

Výstava s názvem *Lomy* (podle oblíbeného Pruchova námětu) zároveň upozornila i na malířův literární talent. Uryvky z Pruchovy korespondence, provázející vybrané obrazy, poukázaly na složitý stav umělcova nitra. Přes tak osobitou a upřímnou cestu zůstává Jindřich Prucha spíše na okraji zájmu současných badatelů.

Zuzana Dvořáková

MILLA JOVOVICHOVÁ VE FILMU HLAVNĚ HROZNĚ KŘÍČÍ

SNÍMEK ARCHIV

bývají virtuální tvary, jak se autorovi zlíbí. A tak se i populární svěťice Johanka z Arku stala tentokrát předmětem režijních hrátek a „emočních vibrací“.

Jana z Arku je ve filmu Luca Bessona krásná, silná, odhodlaná, eroticky přitažlivá, mění účesy a snad třikrát během filmu barvu vlasů (její představitelka Milla Jovovichová v sobě nezapře někdejší modelku) – a navíc snad svatá, což se suše konstatuje po závěrečné scéně upálení. V nezela patřičným titulku: „Vatikán ji po pěti letech prohlásil za svatou.“ I historická fakta se ke zpracování do silného příběhu přímo nabízejí: V jedné z nejtemnějších epoch francouzské historie, v době stoleté války, obdrží Jana božské poselství: má osvobodit svou zemi od anglických agresorů a následníka trůnu

ho v boji zabila nebo ne. Její soudci jsou tradiční církevní karikatury: jednou biskup v sametu s dvěma tučnými bradami a několika prsteny, jindy bezpáteřný fráter s žabím pohledem a baziliščíma ušima, pak zase cynický sofista plný výsměchu a pohrdání.

Směs neuchopitelné religiozity a akce se všemi digitálními efekty a optickou technikou k zobrazení života středověkého světa nestačí. Veškerá akčnost, triky, nákladné kostýmy a vždy nové a nové pokusy o omráčení diváka něčím novým nemohou nahradit myšlenku, silný příběh s emotivní pravdivostí, herectví s jeho komunikativním přesahem skrze a napříč filmovým plátnem. Svatost nelze nacvičit a nahrát, tak jako niterný lidský vztah nelze jen „namaskovat“ a natočit. Lze snad jen s nadějí očekávat ná-

Festival varovných svědectví

ROZHOVOR S IGOREM BLAŽEVIČEM,
ŘEDITELÉM FILMOVÉHO FESTIVALU JEDEN SVĚT

IGOR BLAŽEVIČ: „V ZAHRANIČÍ JSOU PODOBNE FESTIVALY OBVYKLÉ A STOI ZA NIMI VELKÉ NEVLÁDNÍ ORGANIZACE. MÝSLÍM, ŽE JE TAK TROCHU POVINNOSTÍ SPOLEČNOSTI PŘI ČT ČLOVĚK V TÍSNI TAKOVÝ FESTIVAL U NÁS VYBUDOVAT.“

Nedávno jste na festivalové předpremiéře prohlásil, že my Evropané žijeme na privilegiovaném ostrůvku blahobytu, ale že vlastní životní zkušenost vás poučila o tom, jak je náš „ostrůvek“ křehký.

V mé rodné Bosně a Hercegovině jsem viděl, jak málo stačí, aby nějaká politická elita s jasným a nebezpečným plánem začala provádět systematickou manipulaci obyvatelstva a zemi rychle dostala do malíru. Proto si myslím, že je důležité, aby si alespoň demokratické společnosti uvědomily, jakými mechanismy lze zneužít moderní stát. Moji povinnosti je předávat tuto zkušenost dál.

Jako humanitární pracovník a jako filmař jsem si při návštěvách řady zemí světa postupně uvědomoval, kolik lidí na této planetě žije v neustálém ohrožení jen proto, že malé skupinky mocných zneužívají svého postavení. Tudíž jsem přišel s nápadem na uspořádání festivalu, který bude přinášet svědectví o lidech, kteří žijí v nouzi. I když to asi bude donkichotský boj, mám pocit, že tím mohu jako jednotlivec něco změnit. Filmový dokument má totiž užasnou vypovídací hodnotu.

Jako filmař můžete přinést svědectví, ale co takový filmový festival může říci běžnému českému divákovi?

Tím, že poznáme osudy lidí trpících nouzí, kteří nežijí v našem bezprostředním okolí, sami získáme jasnější vědomí o lidských hodnotách. A každý z nás může pozorně sledovat politickou reprezentaci ve své zemi, zlepšovat prostředí, ve kterém žije, společenské i rodinné vztahy.

Navíc tvrdím, že spáchané zlo nemusí vždy plodit jen další zlo a touhu po pomstě, ale svým způsobem plodí uvědomění o lepších hodnotách lidské civilizace. Genocida, ke které dnes dochází v Číně, nás může přimět nejen k tomu, abychom pro zbědované Čince něco dělali, ale může nás inspirovat i k tomu, abychom vylepšovali věci kolem nás.

Festival předkládá samá závažná témata. Není ale divákovi příliš náročný? Sám jste nedávno přiznal, že se vám nepodařilo získat generálního sponzora.

Otázka sponzoringu nic nevypovídá o síle filmů a dokumentů, které na festivalu promítáme. Otázku, zda to není „silný kafe“, si každý klade jen do chvíle, než se na ty filmy sám podívá. Pak zjistí, že téma je nejen stravitelné, ale svým způsobem i podněcující „k lepšímu životu“ nebo dokonce k „páchníku dobra“. Při loňském ročníku se nestalo, že by za mnou po promítání někdo přišel s tím, že už se na to nemůže dívat. Opak byl pravdou.

Jenže běžný divák si chce v kině především odpočinout, dobře se pobavit.

Problém televizní éry nespočívá ani tak v tom, že na obrazovkách stále běží nějaká zábava, ale že naše doba chce ze všech věcí a z celé lidské zkušenosti udělat jen a jen zábavu. Život takový ale není.

Proto na festivalu představujeme skutečné osudy. V nich se zračí řada zkušeností, které jsou součástí naší minulosti, současnosti a možná i budoucnosti. Je to něco, s čím se člověk umí a chce vypořádat.

Každý z nás denně sleduje v televizi války, genocidy, zločiny. Festival však přináší lidskou dimenzi toho, co je válka, co je zločin, lidské úsilí o přežití, o svobodu. Tato rovina v televizních zprávách není. Proto si myslím, že filmy z festivalu jsou mnohem více kladné než to, co každý den vidíme.

Který z festivalových snímků byste letos doporučil?

To nemohu říci, nebylo by to poctivé jak vůči tvůrcům filmů, tak i divákům. Mohu jen doporučit, aby se diváci přišli podívat na několik filmů. Protože teprve po zhlédnutí více dokumentů se začne ukazovat jakási společná ponaučení, které není obsaženo v jednotlivém snímku. To ponaučení spočívá v poznání, jak ten náš svět skutečně vypadá.

A jaké poznání o světě přineslo filmování vám?

V posledních desetiletích se hodně posunul prostor lidské svobody a hodně se posunula lidská očekávání stran smyslu života. Dnes se ke svobodě a k lidské důstojnosti hlásí nejen obyvatelé Západu, ale např. i lidé z Barmy, země izolované tamní juntou, ale stejně i Afriky.

I když existují stále modernější technologie umožňující manipulaci s lidmi, jejich týrání a zastrasování, přesto žádná síla není schopna zastavit silící vědomí i úplně chudých a nevzdělaných lidí, že jsou lidskými bytostmi a chtějí pro sebe nebo alespoň pro své děti trochu důstojnosti a bezpečí.

Rozhovor připravil Jan Oulík

Informace o festivalu Jeden svět naleznete také na internetové adrese: <http://www.oneworld.cz>

Igor BLAŽEVIČ (nar. 1963 v bosenské Trebinji) vystudoval filozofii a literaturu na Záhižské univerzitě. Od roku 1991 žije v Praze, pracuje v humanitární organizaci Člověk v tísni při České televizi. Během dubna pořádá v Olomouci, Praze a Brně již druhý ročník filmového festivalu Jeden svět, který se věnuje otázkám lidských práv.

Nad apoštolským listem Ecclesia Dei

V diskusích o zpřístupnění tradiční liturgie (přesněji řečeno liturgie podle Římského misálu z roku 1962) se často objevuje odkaz na apoštolský list Jana Pavla II. *Ecclesia Dei* (2. 7. 1988). Protože je tento krátký dokument pro pochopení některých sporů důležitý, je vhodné aspoň krátce informovat o jeho obsahu. Čtenář, který má zájem o jeho úplný text, ho může najít v českých překladech například v římském časopise *Studie* (VI/1998, str. 462–464) nebo na internetové stránce organizace *Una Voce* (<http://www.volny.cz/una-voce/ecclesiadei.htm>).

Dokument se skládá ze sedmi odstavců. První dva vysvětlují důvody k sepsání listu, jímž jsou neoprávněná biskupská svěcení, která mons. Lefebvre udělil dva dny před vydáním dokumentu čtyřem kněžím. Charakteristická je první věta dokumentu: „Boží církev skládá zpráva o neoprávněném biskupském svěcení, jež 30. 6. udělil arcibiskup Marcel Lefebvre, a tak zmařil všechny snahy uplynulých let o zapojení kněžského bratrstva sv. Pia X. založeného týmem mons. Lefebvrem do plného společenství církve.“

Třetí odstavec konstatuje exkomunikaci, kterou na sebe podle platného práva (CIC 751) uvrhl jak světitel mons. Lefebvre, tak čtyři jím vysvěcení biskupové. Poznamenáme, že se jedná o tzv. exkomunikaci *latae sententiae*, tzn. nastávající už samým skutkem, která nepotřebuje explicitní vyhlášení papežem nebo jinou autoritou.

Čtvrtý odstavec je velmi důležitý. Upozorňuje totiž na příčinu schismatu, kterým je „nedokonale a rozporné pojetí tradice“. S odvoláním na oba vatikánské koncily (*Dei Filius* 4, *De Verbum* 8) připomíná, že tradice „má živou povahu“ a „s pomocí Ducha svatého zaznamenává pokroky“. „Pojetí tradice, které se vzpírá učitelskému úřadu církve, jenž přísluší římskému biskupu a sboru biskupů je rozporné.“ Nemůže zůstat věrný tradici ten, kdo zpřetrhá svazky a pouta s tím, jemuž Kristus v samotné osobě apoštola Petra svěřil službu jednoty pro svou církev.

V pátém odstavci papež vyzývá všechny věřící k zamýšlení nad celou záležitostí a k posílení věrnosti tradici a učitelskému úřadu církve. Teologové by podle papeže měli svou práci prohlubovat a objasňovat všechny souvislosti nauky posledního koncilu, které ještě nebyly dostatečně pochopeny. Nakonec papež naléhavě žádá všechny věřící spojené s hnutím některými předšlými bohoslužebnými a disciplinárními formami latinské tradice, si přejí zjevit i svou vůli – a přejí si, aby se s ní sloučily i vůle biskupů a všech těch, kteří v církvi vykonávají pastýřskou službu – aby se jim usnadnilo církevní společenství nutnými opatřeními, jež zaručí zachování jejich tužeb.

Šestý odstavec oznamuje založení komise koordinující záležitosti vyplývající ze vzniklé situace a závěrečný sedmý odstavec vybízí k jednotě.

Je třeba jasně říci, že celý list *Ecclesia Dei* je proniknut papežovou bolestí nad schismatem a představuje maximální vstřícné kroky k zachování jednoty věřících. V žádném případě se tedy nejedná o triumfální „restauraci“ nebo návrat před Druhý vatikánský koncil. Na druhou stranu je

pravda, že papež vybízí k vstřícným krokům vůči těm, kteří touží po předešlých bohoslužebných a disciplinárních formách, a přejí si, aby se k tomuto jeho přání přidali i biskupové a jiné církevní autority.

Dodejme, že tradiční mešní obřad nebo některé jiné zvyklosti nejsou zakázány jako špatné. Je samozřejmě možné diskutovat o dobové vhodnosti nebo přiměřenosti, ale co se týče podstaty věci, je třeba říci, že předkoncilní církevní praxe není o nic méně dobrá a účtuhodná jako ta pokoncilní. Tak jako nesmí progresivně orientovaný katolík naprosto odmítnout tradiční rítus, tak nesmí ani tradičně orientovaný katolík odmítnout rítus nový. Obojí by zavádělo schismatem. Jedno odmítá církev před koncilem, druhé církev po koncilu. Věřící by měli přijímat církev v celku jejího učení a praxe i v celku jejich dějin.

Tomáš Machula

OHLASY

Ad: Nesmírný Boží dar smíření

PERSPEKTIVY 2/2000

() překážkou tu nemusí být pouze nedostatek penitenty, vy dobré vůle, ale i nedostatek příležitosti ke svátosti smíření. V mé farnosti je jí sice dost, ale jako obyvatel velkoměsta navštěvují i jiné kostely a vidím i slyším, že tomu tak všude není.

Někde platí zásady, které nedostatek příležitosti vytvářejí. Například: někde se před mší sv. nezpovídá, i když má kněz čas. Pobývá dvacet minut v sakristii, ale do zpovědnice nikdy nejde. Není to případ, kdy kněz slouží více mší a přichází na poslední chvíli. Naproti tomu znám kněze – osmdesátníka, který je ve zpovědnici před mší denně; a v neděli je tam před první mší, mezi první a druhou a po druhé mši opět. Vidám i to, jak ve všední den při mši s knězem další dva koncelebrují, ale ve zpovědnici není nikdo.

Snad existuje zásada, že se během mše nezpovídá, ale její smysl ve všední den mi uniká. Viděl jsem nápis, který vyzývá zájemce o svátost smíření, aby si zašli pro kněze, pokud se chtějí zpovídat. Domnívám se, že ne každý kající má odvalu jít pro kněze, proto by ho měl nacházet ve zpovědnici, nikoli v kanceláři nebo v bytě (...). Asi je dobré mít stáleho zpovědníka. Mít ale jistotu, že ho najdu v určité době ve zpovědnici, to je dnes výjimka. V současnosti jsem takového našel, ale v minulosti se mi to dařilo až na třetí až čtvrtý pokus. Takže nejen poptávka, ale i nabídka rozhoduje, zda „nesmírný Boží dar smíření“ bude využíván. Někdy si říkám, že kdyby všichni věřící začali pravidelně (např. jednou měsíčně) přijímat svátost smíření, nastane v některých farnostech kolaps.

M. Machulek, Ostrava

Se zájmem jsem si přečetl článek (...). Mluví jen k nepatrné obci křesťanů. Příkladům opis z knihy Madeleine Riffaudové „U nás na klinice“ Ukazuje, jak malá je informovanost i mezi věřícími:

„Dnes jsem v půlhodinové pauze sháněla kněze,“ říká sestra na chirurgii. Pacientka si přála vyzpovídat se a jít před operací k přijímání. „Zapomněla jsem na Boha,“ řekla mi, „začínala jsem mu Alžírsko. Ted před operací bych chtěla...“ Telefonovala jsem do kaple, na farm, proběhla všechna oddělení a všude jsem nechal vztek pro kněze. Snad je tu nějaký kněz, nebo ne? Uvolněná jsem nakonec zaklepla u vrchní sestry.

„Máme tu dva tisíce pacientů a žádný kněz je na dovolené. Důstojný pan, který ho zastupuje, má zároveň na starost svou farnost, nemůže být všude najednou.“ V této oblasti je také nedostatek personálu. To jsem nevěděla. Jacqueline mi vysvětlila, že nemocnicí zaměstnanec může být v krajním případě i zpovědníkem (Zpovědíte se jarní druhým, jakub 6, 16).

„Pokud jde o rozřezání, to mám napřísluší, i když jsem tu děvčata pro všechno.“ Pacientka je však rozrušená!

„Máme tu někoho, kdo by nám mohl vytrhnout trn z paty,“ navrhuje Jacqueline, „JEPTISKU!“

Řeholní sestra Solange je zoufalá, ale nemůže se hýbat. Má amputovanou obě dolní končetiny. Poučí mě: „Řekněte té dámě, aby se obrátila přímou na Pána Boha. S láskou, pokorou a důvěrou, jako když se dítě světu je svému otci. Bít ji ji vyslyší.“

Přalalu jsem vztek.

Pasáž ukazuje na možnost záchranu v poslední hodině života, která nebývá známa. Kolika lidem můžeme tímto způsobem v krajní nouzi pomoci do nebe! Snad mají v nemocnicích možnost zavolat si kněze, ale pro ostych, naučeny odpor k služebníkům církve i ke zpovědi tak nečiní (...).

A. Fumálek, Mladá

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU **PERSPEKTIVY**

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada: Dagmar Pohanková, Ivan Medek, Ota Medek, Petr Kolář, Št. Petr Přiboda, Vladav Fret, Jaroslav Medvedev, Miloš Doležal, Tomáš Machula, Jaroslav Šebek, Tomáš Taturský

Adresa redakce: Londýnská 44, 120 00 Praha 2

tel. 24 25 05 95, linka 24, fax 02/24 25 70 41

E-mail: Perspektivy@Katolicky-tydenik.cz

Fotografka: Pavla Vodičková

Výběr z Perspektiv v Braillově špeckém písmu

lze objednat na adrese: Dax u Štebely: Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platenská 2, 110 00 Praha 1, tel. 24 81 02 42, brka too

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!